

İSTANBUL
TOPKAPI
ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**18- 35 YAŞ ARASI BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE SUÇA
YATKINLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELVA ŞENOCAK

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

ARALIK, 2023

**18- 35 YAŞ ARASI BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE SUÇA
YATKINLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELVA ŞENOCAK

22220501006

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Melike Ceylan

ARALIK, 2023

KABUL VE ONAY

23/01/2024

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Tezli) Yüksek Lisans Programı 22220501006 numaralı öğrencisi Melva ŞENOCAK'ın "18-35 YAŞ ARASI BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE SUÇA YATKINLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20/12/2023 tarihli ve 2023/22 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile 23.01.2024 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER				
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Melike CEYLAN	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Gözde GÜNDOĞDU MEYDANERİ	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Gizem TURGUT	İstanbul Arel Üniversitesi	
YEDEK ÜYE				
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Sait KAHRAMAN	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Nilgün ONNAR	İstanbul Arel Üniversitesi	

ONAY
Prof. Dr. Özlem KUNDAY
Enstitü Müdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.
(**) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum '18- 35 Yaş Arası Bireylerde Çocukluk Çağı Travmaları, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yatkınlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' başlıklı çalışmamın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmam içerisinde kullandıkları her yerde atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

01.12.2023

Melva ŞENOCAK

TEŞEKKÜR

Tez sürecim boyunca destekleyici yaklaşımıyla bana yol gösteren tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Melike CEYLAN'a teşekkür ediyorum. Tez yazım sürecimde ve her zaman desteğini derinden hissettiğim canım eşim Yusuf ŞENOCAK'a teşekkür ediyorum. Hayatımın her anında yanımda olan, beni destekleyen, en kıymetlim annem Ayőe TÜRKMEN'e teşekkür ediyorum. Eşimi dünyaya getiren, beni evlatlarından ayırmayan, her zaman destekleyen ikinci ailem Dilek ŞENOCAK ve Zeki ŞENOCAK'a teşekkür ediyorum. Manevi erkek kardeşim Ahmet ŞENOCAK'a desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Manevi kız kardeşim Eylül AKSOYAN'a desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Veri toplama sürecinde bana yardımcı olan tüm yakınlarıma ve sevdiklerime teşekkür ediyorum.

Melva ŞENOCAK

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı.....	4
1.2.Araştırma Soruları.....	4
1.3. Hipotezler.....	4
1.4. Kavram Tanımları.....	5
1.5. Araştırmanın Önemi.....	7
2. ALAN YAZIN TARAMASI ve KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Psikolojik Dayanıklılık.....	9
2.1.1. Psikolojik Dayanıklılığın Bileşenleri.....	11
2.1.2. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler.....	12
2.1.3. Psikolojik Dayanıklılığı Arttırmanın Yolları.....	13
2.2. Travma.....	15
2.2.1. Çocukluk Çağı Travması.....	16
2.2.2. Çocukluk Çağı Travma Türleri.....	17
2.2.2.1. Fiziksel İstismar.....	17
2.2.2.2. Duygusal İstismar.....	18
2.2.2.3. Cinsel İstismar.....	19
2.2.2.4. Fiziksel İhmal.....	21
2.2.2.5. Duygusal İhmal.....	22
2.3. Suç.....	23
2.3.1. Suçluluğu Açıklayan Kuramlar.....	24
2.3.2. Suç ile İlgili Risk ve Koruyucu Faktörler.....	25
2.3.3. Suçluluğu Önleme Çalışmaları.....	27
3. YÖNTEM	28
3.1. Örneklem.....	28
3.2. Veri Toplama Araçları.....	29
3.2.1. Aydınlatılmış Onam Formu.....	29
3.2.2. Demografik Bilgi Formu.....	29
3.2.3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği.....	29
3.2.4. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.....	30
3.2.5. Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği.....	30
3.3. Veri Toplama İşlemi.....	31
3.4. Verilerin Analizi.....	31
4.BULGULAR	33

4.1. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	33
4.2. Yaş ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	34
4.3. Çocukluk Çağı Travma ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	35
4.4. Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	36
4.5. Çocukluk Çağı Travmaların Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları.....	37
4.6. Çocukluk Çağı Travma ve Psikolojik Dayanıklılığın Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları.....	38
4.7. Anne ve Babanın Sağ Olma Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	39
4.8. Anne ve Babanın Birlikte Yaşama Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	40
4.9. Eğitim Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	42
4.10. Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	44
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	46
5.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması.....	47
5.2. Değişkenler Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin Tartışılması.....	51
5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Gelecek Araştırmalar için Öneriler.....	57
5.4 Sonuç.....	58
KAYNAKÇA.....	60
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	78

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	28
Tablo 3.4. Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler.....	31
Tablo 4.1. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	33
Tablo 4.2. Yaş ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	34
Tablo 4.3. Çocukluk Çağı Travma ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	35
Tablo 4.4. Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları.....	37
Tablo 4.5. Çocukluk Çağı Travmaların Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 4.6. Çocukluk Çağı Travma ve Psikolojik Dayanıklılığın Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 4.7. Anne ve Babanın Sağ Olma Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.8. Anne ve Babanın Birlikte Yaşama Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	41
Tablo 4.9. Eğitim Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	42
Tablo 4.10. Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	44

ÖZET

18- 35 YAŞ ARASI BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE SUÇA YATKINLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Günümüzde ihmal, istismar gibi suç işlemeyle ilgili konuların konuşulmasının artmasıyla birlikte yapılan çalışmalar da artmaktadır. Suça yatkın olmaya sebep olan faktörlerin ne olduğu araştırmaların merak konusu olmuştur. Toplumda insanlar neden suç işliyor sorusunun yanıtı aranmaya başlanmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar sonucu çalışmanın temel problemi, bireyleri suça yatkın olmaya iten faktörlerin psikolojik sağlamlık ve çocukluk çağı travmaları çerçevesinde araştırılmasıdır. Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık, çocukluk çağı travmaları ve suça yatkın olma kavramları araştırılmıştır. Araştırmanın konusu 18-35 yaş arası bireylerde çocukluk çağı travmalarının ve psikolojik dayanıklılığın suça yatkınlıkla olan ilişkisini incelemektir. Araştırmanın amacı çocukluk çağı travmasının ve psikolojik dayanıklılığın suça yatkın olmayı yordama gücünü incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 18-35 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. 18-35 yaş arasında olan toplam 360 kişiye ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılara, Aydınlatılmış Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcılara Google Forms aracılığıyla ulaşılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır, t testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde çocukluk çağı travmalarına göre psikolojik dayanıklılığın suça yönelik tutumlar ve ilişkiler üzerinde daha fazla anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Psikolojik dayanıklılık arttıkça suça yönelik tutumlar ve ilişkiler azalmaktadır. Araştırma bulguları ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık, suça yönelik tutumlar ve ilişkiler*

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDHOOD TRAUMA, PSYCHOLOGICAL RESISTANCE AND CRIMINAL TENSILE IN INDIVIDUALS BETWEEN THE AGE OF 18-35

Nowadays, as the discussion of crime-related issues such as neglect and abuse increases, the number of studies carried out is also increasing. What are the factors that cause one to be prone to crime has been a matter of curiosity in research. The answer to the question of why people commit crimes in society has begun to be sought. As a result of the research conducted in this context, the main problem of the study is to investigate the factors that push individuals to be prone to crime within the framework of psychological resilience and childhood traumas. In this study, the concepts of psychological resilience, childhood traumas and susceptibility to crime were investigated. The subject of the research is to examine the relationship between childhood traumas and psychological resilience and susceptibility to crime in individuals between the ages of 18-35. The aim of the research is to examine the predictive power of childhood trauma and psychological resilience to be prone to crime. The study group of the research consists of individuals between the ages of 18-35. A total of 360 people between the ages of 18-35 were reached. Within the scope of the research, the Informed Consent Form, Demographic Information Form, Childhood Trauma Scale, Psychological Resilience Scale for Adults and Crime Attitudes and Relationships Scale were applied to the participants. Participants were reached through Google Forms. SPSS 25.0 statistical package program was used to analyze the data. Pearson correlation coefficients were calculated, t test and ANOVA analyzes were applied. When the relationship between the variables was examined, it was found that psychological resilience was a more significant predictor of attitudes and relationships towards crime than childhood traumas. As psychological resilience increases, attitudes and relationships towards crime decrease. The research findings were discussed within the framework of the relevant literature.

Anahtar kelimeler: *Childhood traumas, psychological resilience, attitudes towards crime and relationships*

1.GİRİŞ

Günümüzde ihmal ve istismar gibi suçlarla ilgili konuların gündemdeki önemi artmaktadır, bu da beraberinde bu suç türleriyle mücadele amacıyla yapılan akademik çalışmalarda bir artışa neden olmaktadır. Suça yatkın olmaya sebep olan faktörlerin ne olduğu araştırmaların merak konusu olmuştur. Toplumda insanlar neden suç işliyor sorusunun yanıtı aranmaya başlanmıştır. Bunun sebebi insanların suç davranışının azalmasını istemesidir. Suç davranışını azaltabilmek için ise bu davranışın olası sebeplerini bulabilmek gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar sonucu çalışmanın temel problemi, bireyleri suça yatkın olmaya iten faktörlerin psikolojik dayanıklılık ve çocukluk çağı travmaları çerçevesinde araştırılmasıdır. Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık, çocukluk çağı travmaları ve suça yatkın olma kavramları araştırılacaktır. Çocukluk çağı travmaları uzun zamandan beri psikoloji biliminin çalışma konusu olmuştur. Hatta toplumda psikolog denince akla çocukluk çağına inildiği düşüncesi gelmektedir. Çocukluk çağındaki yaşantıların bireyin yaşamında birçok konuda etkisinin olduğu bilinmektedir (Sevük, 2017). Bu sebeplerle, suç davranışını düşünürken çocukluk çağıının etkisini araştırma gereksinimi duyulmuştur. Psikolojik dayanıklılık kavramı ise günümüzde daha çok konuşulan bir kavram olmaya başlamıştır. Pandemi süreci ve yaşanan depremler gibi toplumsal olarak travma yaşadığımız bu günlerde bireyler verdikleri tepkilerin toplumdaki herkesle aynı olmadığını fark etmiş ve akla acaba yaşanan bu durumlar kimilerimizin gelişimine katkıda bulunuyor mudur sorusunu getirmiştir. Yaşamdan ve travmalardan güçlenerek çıkabileceğimizi bize psikolojik dayanıklılık kavramı göstermiştir. Çalışmada 18-35 yaş arası bireylerde psikolojik dayanıklılık, çocukluk çağı travmaları ve suça yatkınlık arasındaki ilişki nedir sorusu araştırılacaktır. Araştırılacak olan kavramlardan çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık kavramları bağımsız değişken olarak ele alınırken suça yatkın olma kavramı ise bağımlı değişken olarak ele alınacaktır. Yapılan alan yazın çalışmaları sonucunda çocukluk çağıında travma yaşamış ve psikolojik dayanıklılığı düşük olan bireylerin suça yatkınlık oranlarının yüksek olacağı düşünülmektedir.

İnsanlar yaşamları süresinde günlük problemlerden büyük problemlere kadar çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Bonanno ve Mancini, 2008). Bireylerin yakınlarını kaybetmesi, deprem, yangın, sel gibi doğal afetlerin yaşanması, hastalık süreçleri, yoksul olma, terör felaketleri gibi birçok konuda zorluklar yaşarlar (Bonanno ve Mancini, 2008). Bu tür yaşam olaylarını deneyimleyen insanlar genellikle duygusal bozulmalarla karşılaştıkları yönünde varsayımda bulunuruz (Fletcher ve Sarkar, 2013). Bu varsayımın aksine yapılan çalışmalar ise her bireyin travmatik olaydan sonra hasar yaşamadığını göstermiştir (Bonanno ve Mancini, 2008). Hasar yaşamamanın aksi bir kavram olan psikolojik dayanıklılık kavramı gündeme gelmeye başlamıştır. Psikolojik dayanıklılık bireylerin yaşamları boyunca karşılarına çıkan problemler ve zorlukların artmasına ve bireylerin de bu problemlere verdikleri tepkilere karşı dönüşüm göstermiş olmalarıdır (Cevizci ve Müezzini, 2019). Başka bir psikolojik dayanıklılık tanımı ise risk yaşamış olan kişilerin beklenen davranışlardan daha iyi davranışlar göstermeleri, stresli durumların varlığına rağmen olumlu bir uyum sağlamaları ve travmadan sonra pozitif yönde iyileşme süreci geçirmeleri olarak ifade edilmiştir (Masten, Best ve Garnezy, 1990). Psikolojik dayanıklılığı düzeyi yüksek olan kişilerin çevresindeki bireyleri etkileme kapasitelerinin, negatif ve üzüntülü durumlardan kazanç elde etme gücünün daha yüksek olduğu görülmüştür (Soysal, 2016). Ek olarak, psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan bireyler daha az kaygılı ve kendine güven düzeyleri yüksektir (Yalçın, 2013). Psikolojik dayanıklılığı düşük düzeyde olan bireylerin ise kendi kendini kontrol edebilme kapasiteleri zayıf oluyor, çevreden uzaklaşmaya ve oluşan değişikliklere uyum sağlamaya karşı direnç gösteriyorlar (Soysal, 2016). Psikolojik dayanıklılığı yüksek ve düşük olan bireylerin özelliklerinden bahsedilmiştir. Bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olabilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerekiyor sorusu akla geliyor. Bu özellikler; ailenin uyumlu olması ve ailenin destekte bulunması, bireysel özellikler ve yapısal özellikler, dıştan gelen destekler (sosyal çevre, iş arkadaşları), fiziksel güçlü olma, sosyal olma, zeka, iyi iletişim becerisi, öz yeterlilik, beceri gibi kişiye ait özelliklerdir (Olsson ve ark., 2003). Psikolojik dayanıklılık kavramında alan yazın taramasında elde edilen bilgilerden bazılarına yer verilmiştir.

Bireyler yaşamları boyunca kendilerini olumsuz etkileyen, üzen, kaygılı hissettiren birçok olay yaşamaktadırlar. Fakat bu durumların hepsine travma adını vermiyoruz. Travma, yaşanan olayın kişinin yaşamında tehdit oluşturması ve bu

durum ile baş etme konusunda kişinin kendisini yetersiz hissetmesi demektir (Şar, 2017). Çocukluk çağı travmalarının tanımına gelecek olursak, çocukluk çağı travmaları kişilerin 18 yaşından önce maruz kalınan fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve ihmalin yanı sıra ebeveyni kaybetme, anne babadan ayrı kalma, boşanma, göç, şiddete tanık olma, kazaya şahit olmak, doğal afetler yaşama şeklinde tanımlanabilir (Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Bu deneyimler genelde ciddi olumsuz deneyimler olarak adlandırılırlar. Çocukluk çağı travmatik deneyimleri dünya genelinde sıklıkla karşılaşılmaktadır (Saveanu ve Nemeroff, 2012). Çocukluk çağı travmaları tekrarlanabilir olması, genel olarak çocuğun en yakınında olan kişiler tarafından maruz bırakılıyor olması ve çocuğun ilerideki yaşamını büyük ölçüde etkileyebilir olması sebepleriyle teşhis edilmesi ve tedavi uygulanması en zorlu olan travma biçimidir (Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Bu travma her kültürel sınıfta, sosyal toplulukta, etnik grupta ve sosyoekonomik düzeyde görülebilir (Bostancı, Albayrak, Bakoğlu ve Çoban, 2006). Çocukluk çağı travmalarına neden olan istismar tanımı fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar; ihmal kavramı da fiziksel ihmal ve duygusal ihmal başlıkları altında incelenmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Çocukluk çağı travmalarının sıklıkla yaşanması bazı uyum problemlerine sebep olmaktadır (Skowron ve Reinemann, 2005).

Suç davranışı, suça yatkın olma konusunun incelenmesi ve bundan yola çıkılarak suç davranışının önüne geçilmesi toplumsal açıdan çok gerekli bir çalışmadır. Bu sebeple su davranışını temellerini bulabilmeyi önemsiyorum. Suç bir toplumda sosyal ve kültürel değerlerden sapma ve toplumsal davranış kurallarının ihlalidir (Altunpul, 2022). Suç olgusu ilk çağlardan itibaren var olan bir kavramdır ve insanların toplu yaşama geçmesiyle birlikte suç oranları ve çeşitlerinde artış meydana gelmiştir (Sulan, 2013). İnsanlıkla beraber ortaya çıktığı kabul edilen suç sosyolojik, psikolojik, biyolojik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel bir şekilde çok boyutlu bir kavramdır (Adams ve Gullotta, 1989, akt. Yılmaz, 2009). Bu nedenle suç kavramı biyoloji, psikiyatri, psikoloji, din, hukuk ve sosyoloji gibi alanların dikkatini çekerek bir çok yöntemle araştırılmıştır (Yılmaz, 2009). Bu araştırmalar sonucunda da suç kavramı çok çeşitli biçimlerde araştırılmıştır. Suçla ilgili teoriler biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir (Yılmaz, 2009). Suçu psikolojik açıdan açıklayan teorilerden bir tanesi suçu psikopatolojiye dayandırmaktadır. Bu görüşe göre suç; anti-sosyal kişilik bozukluğuyla ve

sosyalleşmemiş davranışlarıyla kendilerini toplumla sürekli çatışma haline getiren psikopat bireylerle suç davranışı ilişkilidir (Erkan ve Erdoğan, 2006, akt. Yılmaz, 2009). Suçun psikopatolojiyle ilişkisi gibi psikolojik birçok kavramla ilişkisine alan yazın taramasında rastlanmıştır. Suç davranışını ilk açıklayan sosyal kontrol ve sosyal öğrenme teorilerinden güncel suçun genel teorisi ve yaşam döngüsü teorisine kadar neredeyse tüm teoriler aile içi yaşantı ve etkileşimin bireydeki / çocuktaki suç davranışı arasındaki ilişkinin dinamiklerini ortaya konulmaktadır (Demirel, 2017). Çocukluk çağı istismar ve ihmalinin suça yönelik tutum ilişkisine bakıldığında ihmal ve istismar düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısının arttığı, suça yönelik tutum düzeyinde ve şiddete yönelik tutumlarda olumlu düzeyde artışın olduğu görülmüştür (Altunpul, 2022).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada bireylerin suça yatkın olmasının sebeplerini psikolojik dayanıklılık ve çocukluk çağı travmaları çerçevesinde araştırıp aralarındaki ilişkiyi bulmak amaçlanmaktadır. Bu iki kavram çerçevesinde araştırılıp suça yatkın olmayı önlemeye yönelik fikirler oluşturmaya çalışma amacı vardır.

1.2. Araştırma Soruları

Bu çalışmanın araştırma soruları:

- 18-35 yaş arası bireylerde çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık arasındaki ilişki nedir?
- 18-35 yaş arası bireylerde çocukluk çağı travma düzeyi ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki nedir?
- 18-35 yaş arası bireylerde düşük psikolojik dayanıklılık ile suça yatkın olma arasındaki ilişki nedir?
- 18-35 yaş arası bireylerde çocukluk çağında travma düzeyi ile suça yatkın olma arasındaki ilişki nedir?

1.3. Hipotezler

Çalışmanın hipotezleri:

H1: Çocukluk çağı travması düzeyi yüksek olan bireylerin, suça yatkınlık düzeyleri de yüksektir.

H2: Psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşük olan bireylerin suça yatkınlık düzeyleri yüksektir.

H3: Çocukluk çağında travma düzeyi yüksek bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşüktür.

H4: Çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir.

1.4. Kavram Tanımları

Psikolojik Dayanıklılık Kavramı: Bireyler yaşadıkları çevreyle uyumlanarak yaşama çabası içindedirler. Hastalık, ölüm, geçim sıkıntısı, aile problemleri, iş sıkıntıları ve sosyal problemler gibi birçok olumsuz durumla karşılaşır. Bu olumsuz durumlar karşısında her birey farklı tepki verir kimileri yapıcı tepkiler kimileri ise yıkıcı tepkilerdir. Psikolojik dayanıklılık bireylerin bu olumsuz koşullar sonucunda verdiği tepkilerinin yapıcı tepkiler olmasıdır (Tümlü ve Receptoğlu, 2013). Alan yazın üç adet psikolojik dayanıklılık özelliği tanımlamaktadır. Birinci temel psikolojik dayanıklılık özelliği; olumsuz yaşanan durumlara rağmen zorlukların üstesinden gelebilen ve beklenen gelişimden daha iyi gelişme gösteren bireylerin kişisel bir yeteneğe sahip olduklarının düşünülmesidir. İkinci psikolojik dayanıklılık özelliği; stresli ve zor hayat deneyimlerinde kişilerin hızlı adapte olma becerisidir. Üçüncü özellik ise doğal afet deneyimleme, sevilen bir yakının kaybı, kaza yapma gibi travma durumlarının üstesinden gelebilmeyi ifade eder (Tümlü ve Receptoğlu, 2013). Bu temel özellikler çerçevesinde olumsuz deneyimlere maruz kalma durumunda bireylerin direnç göstererek uyum sağlama olarak tanımlanan dayanıklılık konusunda çalışmalar yapılmış ve psikolojik dayanıklılığın üç bileşeni tanımlanmıştır. İlk bileşen kontrol; bireyin yaşamında karşılaşacağı olayları değiştirebileceğine ve böylece istediği sonucu elde edebileceğine olan inancını ifade eder (Azeem, 2010). İkinci bileşen bağlanma; bireylerin maruz kalacakları tüm olumsuzluklara karşın hayata sıkıca tutunmalarını tanımlamaktadır (Durak, 2002). Bağlılık düzeyleri yüksek olan insanlar olumsuz durumlara karşı pozitif bakış açısına sahip olabiliyorlar. Üçüncü bileşen meydan okuma; kişilerin karşılaştıkları negatif yaşam deneyimlerinde zorlanacaklarını bilerek mücadele etmeleridir. Meydan okumayı kişilerin kusurlarını kişiselleştirmeyip sadece kusur olarak içselleştirmelerine yardımcı olduğu belirtilmiştir (Gökçe, 1993). Psikolojik dayanıklılıktan bahsetmek için bu üç bileşenin olması gerekmektedir (Maddi, 2006).

Travma Kavramı: Travma kavramı, gerçek bir ölümün veya ölüm tehdidinin

bulunduğu ağır yaralanmanın fiziksel veya hayati tehdidin meydana geldiği, bireyin kendisinin yaşadığı, tanık olduğu veya önemseydiği birinin yaşadığını duyduğu olağan dışı olaylardır (İnci ve Boztepe, 2013).

Çocukluk Çağı Travmaları: Kişilerin 18 yaşından önce maruz kalınan cinsel, fiziksel veya duygusal istismar ve ihmalin olmasıdır. Bunların yanında ebeveyni kaybetme, ebeveyninden ayrı yaşama, ayrılık, göç, şiddete tanık olmak, kazalar ve doğal afetler şeklinde de tanımlanmaktadır. Çocukluk çağı travmalarının türleri; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmaldir (Çelik ve Hocaoglu, 2018).

Fiziksel İstismar: Çocuğun ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından dövülmesi, yakılması, tekmelenmesi, sarsılması, hırpalanması, yaralanması, zehirlenmesi gibi şiddet içeren her türlü davranıştır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Duygusal İstismar: Çocuğun ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından aşağılanma, tehdit, küfür, bağırma gibi davranışlara maruz kalmasıdır (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Cinsel İstismar: Çocuğa kendisinden yaş olarak büyük birinin cinsel haz sebebiyle zor kullanarak veya ikna ederek cinsel temasta bulunmasıdır (Toksöz, 2022).

Fiziksel İhmal: Çocuk için gerekli olan barınma, yiyecek, giyecek, hijyen, sağlık gibi ihtiyaçların zamanında ve yeterince karşılanmamasıdır. Bunun yanında çocuğun bırakıp gidilmesi ya da evden ayrılığa zorlanması da fiziksel ihmalin içine girer (Kourt, 2011).

Duygusal İhmal: Çocuğun ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından şefkat, ilgi ve sevgi ihtiyacının karşılıksız bırakılmasıdır (Bahar ve ark., 2009).

Suç Kavramı: Toplum yaşamının olabilmesi için bireyler arasında barış, huzur ve güven ortamının olması gereklidir. Normlar bir toplumdaki başka bir topluma, bir kültürden başka bir kültüre değişiklik gösterirler fakat temel olarak önemli olan durum kişilerin toplumun kurallarına / normlarına uygun davranışlar göstermesidir. Bu tür toplumsal kuralların dışında olan davranışlar suç davranışı ya da sapkın davranış olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2009). Suç kavramının altında ise suçlu davranışı yatar (İşsevenler, 2012). Suç teorileri biyolojik ve psikolojik olmak üzere

ayrılmaktadır.

Biyolojik Teoriler: Bu teori suçlu olan kişilerin kalıtsal, fiziki, yapısal bakımdan suç işlemeye meyilli olduklarını söylemektedir. Ek olarak bu bireylerin genel nüfusa bakıldığında biyolojik bozuklukları sonucunda suç işlediklerini söyler (Sokullu ve Akıncı 2007, akt. Yılmaz, 2009).

Psikolojik Teoriler: Suçluluğun sebebini psikolojik kökenli açıklayan yaklaşımlar suçun kişilikte bulunan sorunlardan kaynaklandığını ve bir reaksiyon şeklinde ortaya çıktığını savunmaktadır (Gibbons 1970, akt. Yılmaz, 2009). Bu teoriler suçun işlenmesinde çevresel faktörlerin etkisini olduğunu savunmaktadır. Suçlu üzerinde sosyal sınıfın, aile ve yaşıt grubunun, politik yapının, coğrafi yapının ve çevresel yapıların yüksek etkisinin bulunduğunu söylemektedir (Burkay, 2008).

1.5. Araştırmanın Önemi

Suç kavramı önceleri toplumumuzda konuşulmaması gerektiği düşünülen bir kavramdı. Pek çok kişinin çevresinde suça yönelen birileri yoktu ve televizyonda da aralıklarla duyulurdu. Fakat daha sonra televizyonda ya da çevreden her geçen gün daha da sıklıkla duyulmaya başlanmıştır ve toplumumuzda suç davranışı hakkında farkındalık günden güne artmaya başlamıştır. Bu durum da toplumu neden bu insanlar suç işliyor sorusuna itmektedir. Bu sorunun cevabına duyulan ihtiyacın artması bu konudaki çalışmaları da arttırmaktadır. Buradan hareketle bu tez çalışmasında belirlenen temel sorun suç davranışdır. Bu çalışmada, bireylerde suça yakınlıkla ilişkisi olduğu düşünülen psikolojik dayanıklılık ve çocukluk çağı travmaları ele alınması amaçlanmıştır. Psikolojik dayanıklılık, yaşadığımız pandemi, deprem gibi sarsıcı olaylar sonrasında sıklıkla anmaya başladığımız ve bireylerin iyilik hallerine katkıda bulunan bir kavramdır. Bu sebeple günümüzde bu kavram üzerine yapılan çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Başka bir yönden ise çocukluk çağı travmaları psikoloji bilimi için uzun yıllardır üzerinde çalışılan bir kavram olmuştur. Bu kavramla ilgili sayısız araştırma vardır ve beraberinde birçok konu ile çalışılıp ilişkilendirilmiştir. Aslında geçmişten bugüne danışmanlık ve terapi süreçlerinde de çocukluk çağı travmaları çokça konuşulmuş, çalışılmıştır. Öte yandan psikolojik dayanıklılık kavramıyla yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle çocukluk çağı travmalarıyla birlikte kullanılan önemli bir kavram olduğu görülmüştür. Çocukluk döneminde travma yaşayan bireylerin psikolojik dayanıklılığı yordadığı çalışmalarda

bulunmuştur (Çorbacı, 2017). Çalışmalar incelendiğinde çocukluk çağı travmalarının gelecekteki suça yönelik tutumları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (Altunpul, 2022). Bunlardan hareketle bu çalışmada çocukluk çağı travmaları yaşayan ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşük olarak belirlenen bireylerin suça yatkınlığı arasında anlamlı ilişki olup olmadığı araştırılacaktır. Ek olarak suça yatkın olma, psikolojik dayanıklılık ve çocukluk çağı travmalarının birbirleriyle aralarında ilişki olup olmadığı araştırılacaktır. Bu kavramların aralarındaki ilişkiyi bulmak suça yatkın olmanın sebeplerinin belirlenmesine fayda sağlayacaktır. Bu sebepleri bulabilmek suça yatkınlığı azaltmaya yönelik neler yapılabileceği konusunda alana katkı sağlayacak bir çalışma olacaktır. Suça yatkın olmayı azaltacak çalışmalar yapılması toplumun huzuru ve psikolojik sağlığı açısından kıymetlidir. Çocukluktaki yaşantıdan yetişkinlik yaşamına hayatın birçok dönemine fayda sağlayacak bilgiler toplanmaya çalışılacaktır. Hem akademik anlamda hem de sahada verim sağlayacak sonuç elde edilmeye çalışılacaktır.

2. ALAN YAZIN TARAMASI ve KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Psikolojik Dayanıklılık

İnsan sosyal bir varlıktır ve yaşamına devam ederken olumlu ya da olumsuz koşullarla karşılaşmaktadır. Bununla ilgili yaşanan olumlu ya da olumsuz koşullarla bireylerin yaşadıkları çevreye uyum sağlamaları gerekir. Birey eğer uyum sağlayamazsa çeşitli psikolojik ya da fizyolojik sorunlarla karşılaşır. Uyum sağlama sürecinde ise hastalıklar, savaşlar, doğal afetler, ölümler, iş problemleri, ailevi problemler, çocukla ilgili sorunlar, ekonomik zorluklar, toplumsal olaylar, travmalar gibi üstesinden gelmesi gereken daha birçok etken bulunmaktadır. Üstesinden gelinmesi gereken durumlara yönelik her bireyin verdiği tepki kendine özeldir. Bu tepkiler bazen sağlıklı tepkiler iken bazen de kişinin sağlık bütünlüğünü bozan tepkilerdir. Çünkü yaşanan durumlar kimi bireyler için zorluyken kimileri için ise daha kolaydır. Bu sebeple bazı bireyler olumsuz durumların üstesinden sağlıklı bir biçimde gelebilirken bazıları ise sağlıklı bir şekilde bu süreci yönetemezler (Toksöz, 2022). Yani demek oluyor ki örseleyici olaylar karşısında kimi bireyler kendi kaynaklarından faydalanarak ruhsal bir problem yaşamadan üstesinden gelebiliyorlar (Kelle, 2016). Olumsuz olaylara karşı bireylerin bu denli farklı tepkiler göstermesi araştırmacıların zihninde bir soru işareti bırakmıştır ve bu farklılık üzerine araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

Psikolojik dayanıklılık kavramı latince ‘resiliens’ kökünden türemiştir. Anlamı ise esnek olma ve tekrar eski formuna dönebilmedir (Cox, 2004). Kaynaklar tarandığında kavramın Türkçe karşılığı olarak birçok kavram karşımıza çıkmaktadır. Resilience teriminin Türkçe karşılığını Bahadır (2009) ve Gizir (2007) psikolojik sağlamlık olarak kullanmıştır. Gürkan (2006) ve Özcan (2005) ise yılmazlık olarak ele almıştır. Birden fazla kavramla açıklamak karışıklık yaratıyordu. Basım ve Çetin’in (2011) hazırladıkları anket formunda kavram üzerinde çalışan 23 akademisyenle birlikte Türkçe karşılığının ‘psikolojik dayanıklılık’ olmasına karar vermişlerdir.

Psikolojik dayanıklılık kavramına ait birçok tanım bulunmaktadır. Tanımlardan biri, yaşamdaki olumsuzluklar karşısında uyum sağlama becerisidir. Bir diğeri,

karşılaşılan zorlayıcı durumlarla baş etme becerisidir. Bir diğeri ise psikolojik dayanıklılık bireylerin tehlike ile karşılaştığında bu durumun üstesinden gelebilme ve adapte olabilme becerisidir (Simich ve Andermann, 2014). Bonanno ve Mancini (2008) psikolojik dayanıklılık için insanı ruhsal olarak güçlendiren tanımını kullanmışlardır. Başka bir tanımlamada ise stresörlerin olumsuz yanlarını azaltan ve gerilime set koyan kişilik özelliği olarak ifade edilmektedir (Simich ve Andermann, 2014). Basım ve Çetin (2011) psikolojik dayanıklılığı bireyin travma yaşama, tehdit alma, ailesel ve ilişkisel problemler, önemli sağlık problemleri, işyeri ve parasal problemler gibi önemli stres kaynaklarına karşı genel bir başarı ve adapte olma süreci olarak tanımlamaktadırlar. Psikolojik sağlamlık konusunda Masten (1990) üç temel olguyu tanımlamıştır. Birincisi; yüksek risk altında zorlukların üstesinden gelen ve beklenenden daha iyi gelişme gösteren bireylerdir. İkincisi; stresli yaşam koşullarının karşısında bireylerin hızlıca uyum sağlayabilme yetenekleridir. Üçüncüsü ise psikolojik travmaların etkilerinin üstesinden gelme ve iyileşme durumunda rol oynayan bireysel özelliklerdir. Görüldüğü üzere psikolojik dayanıklılık kavramı için birçok tanımlama mevcuttur. Tüm tanımlamaların ana fikrine bakıldığında ise bireylerin zorlu koşullarda ya da olumsuz olaylar karşısında sahip oldukları kaynaklarıyla durumun üstesinden gelebilme, adapte olabilme, sağlıklı kalabilme yetenekleri şeklinde ifade ediliyor. Yani bir kimsenin psikolojik dayanıklı olabilmesi kişilik özelliklerine bağlı durumda oluyor.

Psikolojik dayanıklı olmak kişilik özelliğine bağlı ise peki bu kişilik özellikleri doğuştan gelen özellikler mi yoksa öğrenerek sonradan kazanılan özellikler mi sorusu akla geliyor. Bu konuda da yine farklı çalışmalar bulunmaktadır. Bazı araştırmalar psikolojik dayanıklılığın doğuştan geldiğini savunmaktadır (Block ve Block, 2014). Bazı çalışmalar ise psikolojik dayanıklılığın sonradan, öğrenme ile kazanılabildiğini söylemektedir (Beardslee ve Podorefsky, 1988). Bir çalışmada mültecilerle çalışan uzman ve personelin psikolojik dayanıklılıkları incelenmiştir. Mültecilerle çalışan bireyler ikincil travma sahibi olmaktadır. Yıllar geçtikçe dayanıklılık ölçtüklerinde uzman ve personelin psikolojik dayanıklılıklarının gittikçe arttığı gözlenmiştir. Bu çalışma sonucunda psikolojik dayanıklılığın öğrenilebilir bir beceri olduğu kararına varmışlardır (Puvimanasinghe, Denson, Augoustinos ve Somasundaram, 2015). Psikolojik dayanıklılık doğuştan da gelse ya da sonradan da kazanılsa önemli olan hangi özellikleri içerdiğidir. Çünkü psikolojik dayanıklı olmak bireyi özellikle de

günümüzdeki değişen yaşam koşullarında avantajlı hale getirmektedir. Değişe yaşam koşullarına iyi adapte olabilmek ya da olumsuz bir durum yaşandığında daha az etkilenecek yaşama devam etmek bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlıkla yaşama devam etmelerine büyük faydalar sağlamaktadır. Çalışmalar genel hatlarıyla psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörlere ya da psikolojik dayanıklılığın bileşenlerine odaklanmaktadır. Psikolojik dayanıklılığın bileşenlerini ya da etkileyen faktörlerini saptayabilmemiz sağlıklı olma halini devam ettirebilme açısından kıymetlidir. Psikolojik dayanıklılığı çözebilmek özellikle de psikolojik olarak tüketici işlerde çalışan insanlarımızın sağlıklarını korumak için önemlidir (Eriksson ve ark., 2013).

2.1.1. Psikolojik dayanıklılığın bileşenleri

Psikolojik dayanıklılık bireyin uyum sağlama ve direnç gösterme becerilerini tanımlamaktadır. Bireyin bu becerileri gösterebilmesi için üç kavramın olması gerektiği söylenmiştir. Bunlar; kontrol, bağlanma ve meydan okuma bileşenleridir (Maddi ve Khoshaba, 1994).

Kontrol bileşeni bireyin yaşamında karşılaşması olası olayları etkileyerek değiştirebileceğine ve bununla birlikte olayın sonucunu istediği yönde şekillendirebileceğine olan inancını ve davranışlarını tabir eder (Azeem, 2010). Tanımlamada anlatıldığı üzere kontrol edebileceğine dair inanan ve kendisini bu yönde motive eden kişiler karşılaştıkları zorluklarla daha kolay mücadele edebilmektedirler.

Bağlanma bileşeni kişinin karşılaştığı olumsuz olaylara rağmen yaşama tutunmasını anlatır (Durak, 2002). Bağlılık derecesi yüksek olan kişiler karşılaşılan olumsuz yaşam koşullarına karşı olumlu bir bakış açısıyla bakabilmektedirler. Olumsuz ve yoğun yaşam koşullarıyla karşılaştıklarında bağlanma becerilerini kaynak olarak kullanıp güçlü olmak için direnç gösterebilirler (Maddi, 2004).

Meydan okuma bileşeni bireylerin zorlayıcı koşullar karşısında zorlanmayla başa çıkarak mücadele etmeleri anlamına gelmektedir (Simich ve Andermann, 2014). Meydan okumayı bilen bireyler yaşanan olumsuzlukları kişiselleştirmeyip kendisi dışında gelişen bir olumsuzluk olarak ele alabilmektedirler (Puvimanasinghe, Denson, Augoustinos ve Somasundaram, 2015). Tanımdan hareketle meydan okuma becerisi gelişmiş olan bireyler yaşanan olayları kendisinde içselleştirmeyip olumsuzlukları sadece olumsuzluk olarak görebilmektedir. Bu bakış açısı da olayların üstesinden

gelebilmeleri konusunda onlara güç vermektedir. Maddi (2006) psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için bu 3 bileşenin olması gerekir, der. Üç bileşen de aslında bakış açısıyla ilgilidir. Kişinin olaylara bakışı psikolojik dayanıklılığı temelden etkilemektedir. Birey eğer durumun üstesinden gelebileceğine herhangi bir sebepten inanıyorsa bu inanç kişiyi motive edip psikolojik olarak sağlıklı birey olmasına yardımcı olur. Psikolojik dayanıklılığın bileşenlerine dayanarak bu beceri sonradan öğrenilebilir bir beceridir diyebiliriz.

2.1.2. Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörler

Psikolojik dayanıklılık kavramı bireylerin kişilik özellikleridir. Bu özellikler kişinin kendisinde varolabilir ve aynı zamanda dışarıdaki faktörlerden de etkilenebilir. Özellikle de söz konusu bireyin bakış açısı ise değiştirebilen birçok değişken için içine girmektedir. Psikolojik dayanıklılık risk faktörlerinin ve koruyucu faktörlerin birlikteliğinde oluşan bir yapıdır (Rutter, 1987).

Risk faktörleri: Bireylerin olumsuz hayat koşullarından sonra sağlıklı bir şekilde devam etmesini engelleyen koşullar risk faktörü olarak ele alınmaktadır (Toksöz, 2022). Risk; kişilerin yaşamlarını olumsuz etkileyen her türlü sorun içeren koşullardır (Kalkan ve Deniz, 2013). Risk faktörleri 3 başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar; kişisel, ailesel ve çevresel risk faktörleridir (Gizir, 2007). Kişisel risk faktörleri; kişilerin kronik sağlık sorunları, zeka düzeyi normalin altında olması, bedensel engelinin olması, alkol ya da madde bağımlılığının olması, çekingen mizaçlı olması, agresif kişiliğinin olması, özgüven probleminin olmasıdır. Ailesel risk faktörleri; ebeveynlerinin sağlık sorunlarının olması, ebeveynin eğitim düzeyinin düşük olması, aile içi istismar ya da ihmalin olması, ebeveynlerinin hayatta olmaması, ebeveynlerinin boşanmış olması, aile üyelerinde suç işlemiş birinin varlığı, aşırı otoriter ebeveyn tutumu, ebeveyn ile iletişimin kötü olması ya da olmaması. Çevresel risk faktörleri; maddi koşulların yetersiz olması, eğitimin yetersiz olması, barınacak yerin olmaması, toplumsal dışlanma yaşamak, işsizlik, göç etmek, şiddet ortamında bulunmak, savaş yaşamak (Gizir, 2007). Bu risk faktörleri bireylerin psikolojik olarak iyi hissetmesine engel olmaktadır. Bununla birlikte kişi psikolojik olarak dayanıklı olabilecek gücü bulamamaktadır.

Koruyucu faktörler: Kişilerin olumsuz yaşam koşullarının olumsuz özelliklerini azaltan ya da tamamen ortadan kaldıran faktörlere koruyucu faktörler denir (Romano

ve Hage, 2000). Koruyucu faktörlerin bireyin yaşamında varolması psikolojik dayanıklı olabilmesine yardımcı olmaktadır. Koruyucu faktörler kişisel, ailesel ve çevresel olarak üç başlıkta ele alınmaktadır (Gizir, 2007). Kişisel koruyucu faktörler; sağlık sorununun olmaması, zeka düzeyinin normal olması, akademik başarının yüksek olması, kendine güvenmesi, kendine değer vermesi, kendine saygı duyması, sosyal olması, maneviyata önem vermesidir. Ailesel koruyucu faktörler; ebeveynlerin iyi eğitim düzeyinde olması, ebeveynlerin hayatta ve bir arada yaşıyor olması, ebeveynleriyle sağlıklı iletişiminin olması, iyi kardeş ilişkilerinin olmasıdır. Çevresel koruyucu faktörler; çevresinde örnek davranışlar gösteren birinin olması, destekleyici öğretmenlerinin olması, akranlarıyla iyi ilişki içinde olması ve beğenilmesi, sorumluluk bilinci olması, kurallara uyan bir birey olmasıdır (Gizir, 2007). Bireyin hayatında koruyucu faktörlerinin çoğunlukta olması psikolojik dayanıklılık sergilemesine yardımcı olmaktadır.

Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörlere bakıldığında bu faktörlerin bireyin yaşamında olması ya da olmaması kimi zaman elinde değildir. Kişinin hayatında risk faktörleri elinde olmadan fazla ise bu ne yazık ki kişiyi dayanıklılığı düşük biri haline getiriyor. Aksi yönde kişinin hayatında koruyucu faktörleri var ise şanslı olmuş oluyor çünkü bu sayede psikolojik olarak dayanıklı biri haline gelmiş oluyor. Her ne kadar bu faktörlerin bulunması bireyin elinde olmasa da kişi kaynaklarını güçlendirmek için çaba sarf edebilir.

2.1.3. Psikolojik dayanıklılığı arttırmanın yolları

Psikolojik dayanıklılık kişilik becerileriyle ilgili bir kavramdır. Bireyin psikolojik olarak dayanıklı olması hayatına sağlıklı psikolojiyle devam etmesine yüksek oranda yardım eder. Dolayısıyla dayanıklılığı arttırma çalışmaları yapmak bireylerin iyilik hallerinin devam etmesine fayda sağlayacaktır. Bireylerin öz saygı, umut, öğrenilmiş iyimserlik, yaşam doyumu ve olumlu duygusallık özellikleri psikolojik dayanıklılık ile ilişkilendirilmiştir (Kararımak, 2006). Dayanıklılığı arttırmak için duygular ve duyguların düzenlenebilmesiyle ilgili çalışmalar yapılması gerektiği açıktır (Çınar ve Eminoğlu, 2020). Bilişsel davranışçı terapi yöntemi ele alındığında duygu, düşünce, davranış etkileşimine dikkat çekmek gerekir. Bilişsel davranışçı terapi yöntemi ile bireylerin duygu düzenlemesi, duygularını doğru isim koyması ve düşüncelerini (bakış açısını) değiştirmesi başlıklarında çalışılabilir

(Türkçapar, Sungur ve Sargın, 2015). Duygular gerçek durumun kendinden daha çok gerçek durumun zihinsel yorumlamaları ile çalışır. Duygularımız, motivasyonumuzun ve davranışlarımızın temelini oluşturur (Soloshenko, 2017). Buradan hareketli bireyin dayanıklılığını arttırmak için duygularla çalışmalıyız. Duygularla çalışırken bize yardımcı olabilecek bir yöntem de bilişsel davranışçı terapi yöntemidir. Bilişsel davranışçı terapi yöntemi ile bireyin duygu, düşünce ve davranış üçlüsünü yeniden yapılandırarak yaşanan olumsuz koşullara bakış açısını yenileyebiliriz. Bu da bireyin psikolojik olarak dayanıklı hale gelmesine yardımcı olacaktır.

Yapılan bir çalışmada covid-19 pandemi sürecinden sonra çocukların psikolojik dayanıklılığını nasıl arttırabiliriz sorusuna yanıt aranmıştır (Çaykuş ve Çaykuş, 2020). Çalışma sonucunda dayanıklılığı arttırmak için; dinleme – anlama – cevap verme, öz bakım, bilgi alma- verme başlıklarına dikkat çekilmiştir. Dinleme, anlama ve cevap verme başlığında, olumsuz yaşam koşullarında çocukların duygu ve düşüncelerini dinleme, anladığımızı hissettirme ve sorularını yanıtlama basamakları anlatılmaktadır. Öz bakım başlığında, çocukların kendilerine özel zaman ayırma, zaman zaman yalnız kalma, istedikleri etkinlikleri yapma, huzurlu zaman geçirme gibi kişisel zaman kavramları üzerinde durulmuştur. Bilgi alma ve verme başlığında ise çocukları yanlış bilgilerle geçiştirmek yerine doğru bilgi verildiğinde endişe düzeylerinin azaldığı saptanmış ve doğru bilgi vermenin önemi vurgulanmıştır (Çaykuş ve Çaykuş, 2020). Çocuklarla yapılan bu çalışma çocukların dayanıklılığını arttırma yönündeki sorulara yanıt vermektedir. Benzer şekilde bu başlıkları ve basamakları yetişkinlerin dayanıklılığını arttırma yönünde de kullanabiliriz çünkü ele alınan başlıklara baktığımızda yetişkinlere bilişsel davranışçı terapi yöntemini uygularken de bu basamaklara önem verilir.

Yaşlılık döneminde psikolojik dayanıklılığı arttırmanın yollarını sunan bir araştırmada ise bireysel faktörlere dikkat çekmektedirler (Yüzbaşı ve Künüroğlu, 2020). Çalışmadaki bireysel faktörler; fiziksel sağlık durumu, günlük yaşam pratikleri, tutum, zihinsel sağlık durumudur. Fiziksel sağlık durumu olarak kronik hastalığı olan ya da olmayan tüm bireylerin düzenli bir şekilde sağlık kontrollerini yaptırmasına odaklanılır. Günlük yaşam pratikleri maddesi sigara kullanımı var ise bırakmalarını, fiziksel aktivite düzeyini olabildiğince ilerletmelerini, alkol kullanımını bırakmalarını, beslenme alışkanlıklarını düzenlemelerini ve düzenli uyku alışkanlığı edinmelerini

kapsar. Tutum başlığında ise hayata ve yaşama olan algı, bakış açısı ve yaşama aidiyet üzerine odaklanılmıştır. Zihinsel sağlığı için de tüm bu maddelerin bütünsel içeriğinden söz edilmektedir (Yüzbaşı ve Künüroğlu, 2020).

Özetle psikolojik dayanıklılık bireylerin kişilik özelliğiyle ilgili olduğundan bu özellikleri geliştirmek, düzenlemek öğrenilebilir bir durumdur. Dolayısıyla bireyin dayanıklılığını arttırmak için ele alınan yöntemler ve benzerleri üzerinde odaklanılabilir. Psikolojik olarak dayanıklı bireylerin toplumda çoğalması toplumun ruh sağlığı üzerinde de pozitif etkiler elde etmeye yardımcı olur. Birey sağlıklı ise toplum da sağlıklı olur. Psikolojik sağlık konusuna odaklanmak bireyle ve bireyin bakış açısını değiştirmekle başlar. Bireyin psikolojik sağlığını korumak travma geçmişi olup olmamasına bağlı olduğu için travma kavramını da ele almak gereklidir.

2.2. Travma

Geçmişten günümüze kadar doğal afetler, savaşlar, yakın kayıpları gibi olaylar yaşanmıştır. Bu olumsuz yaşam koşulları bireylerde bazı olumsuz yaşam deneyimi haline almıştır. Travma kelimesi Yunan kökenli bir terimdir. Travma bozgun, hasar, yara anlamlarına gelmektedir. Bireylerin yaşadıkları bu olumsuz yaşam deneyimleri psikolojik bozukluklara, davranışsal bozukluklara ve karamsar ruh haline bürünmelerine sebep olmuştur (Calhoun ve Tedeshi, 1999). Travma kavramı alan yazında Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (APA, 1994) yaptığı tanımlamaya göre ölüm ya da ölüm tehdidinin var olduğu, ağır yaralanmaların veya fiziksel bütünlüğe karşı tehdidin var olduğu bireyin kendisinin deneyimlediği ya da şahit olduğu olaylardır. Şar (2017) travmayı kişinin yaşamı için tehdit oluşturan deneyimlerde kişi başa etme konusunda yetersiz hissetmesi olarak tanımlamaktadır. Travmanın başka bir tanımı ise kişinin hem psikolojik hem de fiziksel sağlığının bozulmasına sebep olan bunun yanında duygu, düşünce ve davranış sistemine zarar veren olumsuz yaşam olaylarıdır (Bayraktar, 2012). Ayrıca travma insanın gelişim dönemlerine bakıldığında bireyin kendisini en güçsüz, çaresiz ve muhtaç hissettiği dönem olarak ele alınmıştır (Şar ve ark., 2012). Yaşanan olumsuz olaydan sonra kişide travma haline gelmesi için ruhsal ya da fiziksel rahatsızlık oluşması, kişinin geçmişinde travmatik olay yaşayıp yaşamaması, genetik etkenleri, aile özgeçmişi, olumsuzluklarla baş etme becerisi gibi özelliklerinin dikkate alınması gereklidir (Şar, 2017).

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere yaşanan her olumsuz olay bireyin yaşamında travma haline gelmemektedir. Travma olması için bireyin psikolojik ya da fizyolojik olarak bazı belirtilerinin olması gereklidir. Benzer şekilde bu çalışmada da travmatik olaylar yaşansa bile bireylerin dayanıklı olabilmeleri ele alınmaktadır. Kişi her yaşta travma geçirebilir. Bu çalışmada ele alınacak kavram çocukluk çağı travmalarıdır.

2.2.1. Çocukluk çağı travması

Bireyler hayatın hemen her çağında travmatik olaylara maruz kalabilir. Çocukluk döneminde yaşanan negatif yaşam koşulları çocukluk çağı travması olarak ele alınır. Çocukluk çağı travmaları kavramı uzun yıllardan beri çalışılan bir kavramdır. Çocukluk çağı travmaları kişilerin 18 yaşına gelmeden önce yaşadığı cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ve ihmalin yanından ebeveyni kaybetme, anne babadan ayrı kalma, boşanma, göç, şiddete tanık olma, kaza yaşama ve doğal afet yaşama şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Başka bir tanım ise bireylerin çocukluk dönemlerinde ebeveynleri, bakım veren yakınları veya yabancı kişiler tarafından uygulanan fiziksel ya da ruhsal gelişimi olumsuz olarak etkileyen her türlü tutum ve davranışlar çocukluk çağı travması olarak tanımlanmaktadır (Kepenekçi, 2001). Çocukluk çağı travmaları ihmal ya da istismar sonucunda meydana gelebilirken bunun yanında doğal afet, kaza, hastalık, terör, göç ve savaş gibi sebeplerle de oluşabilmektedir (Şar, 2018). Çocukluk çağı travması başlığında bulunan çocuk istismarı ve çocuk ihmali, ebeveynler, bakım veren veya yetişkin tarafından çocuğa maruz bırakılan durumlar çocukların fiziksel, psikolojik, cinsel ya da sosyal olarak hasar görmesi bunun yanında sağlık ve güvenlik bakımından tehlikeye girmesi durumlarıdır (Çelik ve Hocaoğlu, 2018).

Çocukluk çağı travmaları yinelenebilir bir durumdur çünkü genelde çocuğun yakınındaki kişiler tarafından yapılıyor olmasıdır. Özellikle de çocuklar bu travmatik durumları ayırt edebilir bir kavrama becerisine sahip değilken bu durumu dile getiremezler. Çocuklar durumu adlandıramayıp söyleyemediği zaman ise bu durum tekrarlanır bir hal alır. Çocukluk çağı travmaları her kültürel sınıfta, sosyal toplumda, etnik grupta ve sosyoekonomik durumda meydana gelebilir (Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Yetişkinlerin oluşturduğu bu travmatik durumlar (ihmal ve istismar) kimi zaman bilinçli iken çoğu zaman da bilinçsiz bir şekilde meydana gelmektedir.

2.2.2. Çocukluk çağı travma türleri

Çocukluk çağı travma türleri; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal olarak ele alınmaktadır (Yargıç, Ersoy ve Oflaz, 2012). Bu kavramlar çocuklara yetişkinler tarafından uygulanır ve travmatik deneyimler yaşamalarına sebep olur. Sözü edilen travma türleri çocukların yetişkinliklerinde psikolojik bozuklukların devam etmesi, yaşama karşı güvensiz olmaları gibi olumsuz yaşam deneyimlerini sürdürmelerine sebep olur (Yargıç, Ersoy ve Oflaz, 2012).

2.2.2.1. Fiziksel istismar

Fiziksel istismar fark edilmesi ve tanı konulması en basit olan ve en sık rastlanan travma türüdür (Toksöz, 2022). Fiziksel istismar genelde ceza verme, disiplin uygulama ve otorite kurma amaçlarında kullanılmaktadır. Bireyler bu amaçlarla kullanırken kimi zaman bunun bir istismar olduğunu düşünmeden uygulamaktadırlar. Araştırmalar fiziksel istismarın en çok 0-6 yaş aralığındaki çocuklara uygulandığını göstermektedir (Toksöz, 2022). Fiziksel istismar, çocuğun ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından dövülmesi, yakılması, tekmelenmesi, sarsılması, hırpalanması, yaralanması, zehirlenmesi, sert bir nesne ile vurulması şekillerinde şiddet içeren davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). UNICEF'in (2010) fiziksel istismar tanımı, çocuğa zarar veren ve yasak olan şiddet davranışları sonucunda çocuğun kendi gelişimi ve iş görmesi açısından zarara uğraması olarak tanımlanmaktadır. Tanımlardan da anlayacağımız üzere her ne amaçla olursa olsun çocuğa karşı zarar verecek eylemde bulunulması fiziksel istismardır. Türkiye'de yapılan bir çalışmanın sonucunda çocuklara karşı fiziksel istismar görülme oranı %24 olarak bulunmuştur (Turhan ve ark., 2006). Türkiye'de yapılan araştırma ışığında 7-14 yaş aralığındaki kız çocukları en çok annelerinden şiddet görürken 7-14 yaş aralığındaki erkek çocukları en fazla arkadaşları tarafından şiddet görmektedirler. 15-18 yaş arasındaki kız çocuklarının şiddet görme oranları düşerken 15-18 yaş arasındaki erkek çocukları şiddet görmeye devam etmekte ve bu şiddet babaları tarafından uygulanmaktadır (UNICEF, 2010).

Fiziksel istismar çocuklarda bilişsel, duygusal ve davranışsal açıdan bozulmalara yol açar. Fiziksel istismarın çocuk psikolojik sağlığı açısından etkilerine bakıldığında sosyal uyum sorunlarına sebep olduğu, çekingen oldukları, korkmuş ve

sessiz yapıda oldukları bulunmuştur (Sokullu ve Akıncı, 2003). Ek olarak fiziksel istismara uğrayan çocukların daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdikleri ve kendilerine zarar verme davranışı artışı gözlenmiştir (Ayan, 2007). Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda depresyon semptomları diğerlerine oranla daha çok görülmektedir (Güler ve ark., 2002). Tüm bunlardan hareketle fiziksel istismara uğrayan çocuklarda psikolojik ve davranışsal bozulmalar meydana geliyor denilebilir. Benzer şekilde aile içinde şiddet ortamında büyüyen çocuklar yetişkin olduklarında fiziksel istismar göstermeye daha yatkın hale gelmektedirler (Yolga ve ark., 2009).

Özetle fiziksel istismar gören çocuk travma yaşamakta ve üstesinden gelemeyecek şekilde yetişkinlik yaşamında şiddete meyilli ve hatta uygulayan birisi olabilmektedir. Şiddet uygulama davranışı fark edilip önleme çalışması yapılmazsa nesilden nesile süregelen bir hale gelebilir.

2.2.2.2. Duygusal istismar

Duygusal istismar fiziksel istismarda olduğu gibi gözle görülebilen bir istismar türü değildir. Bu sebeple teşhis edilmesi zordur. Duygusal istismar sıklıkla uygulanan bir istismar türüdür. Duygusal istismar çocuğun ebeveyni, bakım vereni ya da yetişkin birisi tarafından aşağılanma, tehdit, küfür, bağırma gibi davranışlar uygulanması ve kendisinden kapasitesinin üzerinde beklentide bulunulması olarak tanımlanmaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007). Başka bir tanımlama ise çocuğun eğitim almasını ve sosyalleşmesini engellemek, kendisini değersiz ve yetersiz hissetmesine, sevmeye layık olmadığını düşünmesine sebep olacak davranışlarda bulunmaktır (Terr, 2003). UNICEF (2010) duygusal istismar tanımlamasını çocuğun özellik, potansiyel ve isteklerinin sıklıkla ertelenmesi, sosyal bağlantı ve hazır bulunan kaynaklarla ilişkisinden sıklıkla mahrum bırakılması, çocuğun sıklıkla fazla istenen güçlerle, sosyal bakımdan ağır hasarlar verme ya da terk etme ile gözdağı verilmesi, çocuktan yaşına ve gücüne uyumsuz olan isteklerde bulunulması ve çocuğun toplumla çelişen bakım biçimleri ile büyütülmesi şeklinde tanımlamıştır. Kardeşler arasında ayrımcılık yapmak da duygusal istismarın içerisinde yer alır (Çelik ve Hocoğlu, 2018). Duygusal istismar çoğu zaman fiziksel istismarın beraberinde görülmektedir. Fiziksel istismarın zararı ortadan kalkmasına rağmen duygusal istismarın izleri sürmeye devam eder (Arslan ve Balkıs, 2016).

Duygusal istismarın etkisi her dönemde farklı problemler ortaya çıkarabilir. Bebeklik döneminde gelişim geriliği; okul öncesi dönemde çocuklarda sosyal ve duygusal sorunlar; okul dönemindeki çocuklarda zayıf sosyal ve duygusal bağlı olma, davranışsal sorunlar ve öğrenme güçlükleri; ergenlerde sosyallikten korkma, depresyon, obsesif kompulsif davranışlar, yeme bozuklukları ve intihar girişimi gibi problemler gösterilebilir (Şimşek ve Önder, 2011). Bunların yanında duygusal kötüye kullanım etkisinde olan çocuklarda aileden uzaklaşma, gerginlik, bağımlı kişilik, değersizlik duygusu, uyumsuzluk, saldırgan davranışlarda bulunma ve buna bağlı birisine zarar vererek suç işleme gibi belirtileri görülebilir (Aerslan ve Balkıs, 2016). Ek olarak da duygusal istismar yaşayan çocuk uyku problemleri, çekingenlik, ebeveyne karşı soğukluk, alt ıslatma, akademik yetersizlik, dikkat dağınıklığı gibi durumlar da yaşayabilmektedir (Demirkapı, 2014). Sıralanan problemler bir çocuğun yaşamında büyük zorluklar yaşatacak problemlerdir. Dolayısıyla duygusal istismar yaşamak bir çocuğun ilerideki yaşamını oldukça zorlaştırır. Büyük problemlere yol açmasına rağmen duygusal istismar fark edilmesi zor olduğundan ve bilinçsizce de yapılabildiğinden bireylerin çocukluk yaşamlarında sıklıkla karşılaştıkları bir istismar biçimidir. Bir çocuğun duygusal istismar yaşaması yetişkinliğinde psikolojik problemler yaşam ihtimalini artırır diyebiliriz (Şimşek ve Önder, 2011).

2.2.2.3. Cinsel istismar

Cinsel istismar da duygusal istismar gibi sık dile getirilebilen bir istismar çeşidi değildir fakat sıkça uygulanan bir istismar biçimidir. 18 yaşını tamamlamamış her birey çocuk olarak tanımlanır bu bireyler henüz ruhsal, fiziksel ve cinsel açıdan gelişimlerini tamamlamamışlardır. Bu yaş dönemindeki bir çocuğa kendisinden yaş olarak büyük bir kimsenin cinsel haz amacıyla zor kullanarak ya da ikna ederek cinsel temasta bulunması cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (Toksöz, 2022). Cinsel istismar çocuğa yetişkin tarafından uygulanabilirken bunun yanında kimi zaman çocuktan çocuğa da uygulanabilir. Bu durumun cinsel istismar olarak kabul edilebilmesi için çocuklar arasında en az dört yaş fark olması gereklidir (Dönmez, 2018). UNICEF (2010) cinsel kötüye kullanımı, yetişkinlerin cinsel gereksinimi gidermek amacıyla çocukla onun isteği olmadan ilişki kurması ve para kazanmak için çocuğun fuhuş ve pornografiye maruz bırakılması olarak tanımlamıştır. Bir durumun cinsel istismar olarak değerlendirilmesi için çocuğun doğrudan ya da kıyafetlerinin üzerinden cinsel organına ve bedenine dokunulması yeterlidir (Öngören ve Katılmış,

2021). Ek olarak sözel cinsel taciz uygulamak, cinsellik konulu film seyrettirmek, başkalarının cinsel eylemi izlemeye zorlama gibi durumlar da cinsel istismar olarak değerlendirilmektedir (Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Cinsel istismar yaşandıktan sonra genel olarak çocuk tarafından saklanır. Bunun sebebi çocuk cezalandırılacağını ve suçlanacağını düşünür, terk edileceğine inanır ve utanır (Aktepe, 2009). Yapılan bir araştırmada polikliniğe cinsel istismar sebebiyle başvuranların oranlarına bakılmıştır. Cinsel istismara uğrayanların %86'sının kız, %15.4'ünün ise erkek olduğu bulunmuştur (Şimşek ve Gençoğlu, 2014). Cinsel istismarı uygulayan kişi eğer çocuk ile aynı aileden birisi ise bu durum ensest olarak tanımlanır (Alparslan, 2014). Araştırmalar ensest durumunun yaygın olduğunu göstermektedir (Toksöz, 2022).

Cinsel istismara uğrayan çocuklar fiziksel ve psikolojik olarak yüksek hasar alırlar. Bu hasarla başa çıkmak da oldukça zordur. Çocukluk döneminde yaşanan bu travmatik olay yetişkinlik döneminde birçok probleme yol açabilir. Cinsel istismara uğrayan çocukların yetişkinlikte uyuşturucu bağımlılığı, yaşamına son verme, toplum refahını tehdit eden gruba üye olma, kaygı bozukluğu, riskli cinsel birliktelikler yaşama, evden kaçma, suç işleme gibi problemlerle karşılaşabildikleri bulunmuştur (Tyler, 2002). Cinsel istismar çocuk yaştaki gebeliklere, psikonevrotik bozukluklara, yeme bozukluklarına, mide-bağırsak bozukluklarına, baş ağrılarına, uyku problemlerine, cinsel problemlere ve bulaşıcı hastalıklara yol açabilmektedir (Kaleağası ve ark., 2009). Çocuklukta cinsel istismar yaşayan kişilerin yetişkinlikte alkol veya madde kullanımı, suçluluk oranındaki artış, antisosyal davranışlar ve depresyon oranları yüksek bulunmuştur (Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Cinsel istismar sonrası karşılaşın en yaygın tanı ise travma sonrası stres bozukluğudur (Aktepe ve ark., 2013). Cinsel istismar yaşayan çocuk amnezi ve uyurgezerlik yaşayabilir (Aktepe, 2009).

Cinsel istismar yaşayan bir çocuk yetişkinlikte birçok problemle karşılaşabilmektedir. Bu çoğu zaman psikolojik problemlerdir. Araştırmalar ve tanımlamalarda da görüldüğü üzere bireyin psikolojik problem yaşamayı sağlıklı düşünceyi bozduğu için alkol, madde bağımlılığı, başka kişilere zarar verme gibi suç içeren davranışlara meyilli hale gelmelerine sebep olmaktadır. Ek olarak psikolojik sağlığı yerinde olmayan bireyler dolaylı olarak da suçlu davranışlar gösterebilmektedirler.

2.2.2.4. Fiziksel ihmal

Çocuklar gelişim dönemindeyken ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından yeterli ve dengeli beslenme, hastalandığında bakılma ve medikal destek sağlama, temiz giysiler giydirmeye, kazalara karşı koruma, güvenli aile ortamı sağlama gibi birçok ihtiyacının karşılanması gerekir. Fiziksel ihmal 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin yeterli beslenme, kıyafet, hijyen veya zarar görme açısından ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır (Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Çocuğa gerekli sağlık hizmetlerinin verilmemesi, yalnız bırakılması, dışlanması, evden kovulması, beslenme, giyinme ve temizlik ihtiyaçlarının karşılanmaması, hasar verici maddelerden korumak için önlemin alınmaması gibi durumlar da fiziksel ihmalin içerisinde kabul edilir (Şar, 1998). Fiziksel ihmal anne karnında olan bebekler için de geçerlidir. Hamile bir annenin gebe iken yeterli gıda almaması, gerekli takviyeleri kullanmaması, alkol, sigara ya da madde kullanması fiziksel ihmaldir (Şenkal, 2013). Fiziksel kötü muameleye maruz kalan çocuğun teni solgun, saçları bakımsız ve iyi beslenmemiş bir görüntüde olabilir (Aktay, 2020). Gelişim dönemlerinde çocukların ihtiyaçlarının karşılanması çok önemli bir husustur. İhtiyaçları karşılanmayan çocuk birçok bakımdan yetersiz kalmakta ve problemlerle karşılaşmaktadır. Ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından ihmale maruz kalan çocuklar yaşam boyu etkisini gösteren problemleri yaşayabilirler. Fiziksel ihmal çocuğun fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişiminde olumsuz sonuçlarla karşılanmasına sebep olur. Fiziksel ihmale maruz kalan çocuklar yakın ilişki kurmakta zorluk yaşamakta, duygusal yoğunluğu azalmakta ve bunun yanında öfke, istismar, zarar verme gibi davranışlarda bulunmaktadırlar (Kaplan ve ark., 1999). Öfke, istismar ve zarar verme davranışı da kişileri suç işlemeye yöneltmektedir. Fiziksel ihmale uğrayan çocuklar depresif bozukluk, anksiyete bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu gibi tanılar alabilmektedirler (Aktay, 2020). Bu çocuklar sosyal ilişkilerinde belirgin sorunlar yaşarlar, çevreleriyle yoğun öfke ve çatışma durumlarıyla karşı karşıya kalırlar. Benzer şekilde bu çocuklar yetişkinlik yaşamında ihmal, istismar ve çatışma gibi davranış kalıpları da sergilemektedirler (Kaplan ve ark., 1999). Ek olarak bu çocuklarda sosyal içe çekilme, akademik sorunlar ve yoğun içe atım sorunlar görülebilmektedir (Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Fiziksel ihmale uğrayan çocukların boyları akranlarından daha kısa olmakta ve kiloları akranlarından daha düşüktür (Şenkal, 2013). Bu çocukların gözle görülen diğer bir özellikleri ise giyimleridir. Giysileri genelde yaşlarına uygun olmamaktadır ve eski, deforme olmuş giysiler giymektedirler (Güner ve ark., 2010).

Fiziksel olarak ihmal edilen çocuklar hem fiziksel hem de psikolojik olarak problemler yaşamaktadırlar. Her ikisinin de dolaylı etkisi olarak suç işleme davranışına yatkın hale gelmektedirler. Bu bireyleri suç işlemeye yatkın hale getiren en önemli durum ise öfke problemleri ve istismar eğilimleridir.

2.2.2.5. Duygusal ihmal

Çocukların barınma, beslenme, giyinme, sağlık gibi fiziksel ihtiyaçlarının yanında ebeveynleri tarafından sevilme, korunma, ilgi ve şefkat görme gibi duygusal ihtiyaçları da vardır. Çocuğun duygusal gelişiminin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için bu ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir. Duygusal ihmal, çocuğun ebeveynleri veya bakım verenleri tarafından şefkat, ilgi ve sevgi ihtiyaçlarının karşılıksız bırakılmasıdır (Bahar ve ark., 2009). Bunun yanında çocukların bireysel gelişimleri için yardımcı olmamak, yaşadıkları toplumun kuralları onlara öğretmemek de duygusal ihmalin kapsamı içerisine girer (Polat, 2007). Bir diğer tanımlamada ise çocuğun psikolojik gereksinimlerine cevap vermeme, duygusal açıdan yoksayma, yeterli ilgi göstermeme, sosyal ilerleme için destek vermeme ve toplumsal kuralları öğretmeme olarak tanımlanır (Şar, 1998). Geçmiş zamanlarda ülkemizde ebeveynler kendi ebeveynlerinin yanında çocuklarını sevmeyizler, sevmeye çekinirlermiş. Sebebini bilmememizle birlikte çocuğunu sosyal ortamda sevmek hoş karşılanmayan bir davranış olarak düşünülürmüş. Bu durum da aslında duygusal ihmale güzel bir örnek oluşturur. Disiplinli olmak isteyen aileler çocuklarına sert davranarak bu disiplini kurmaya çalışırlar ve sert olmakla disiplin kurmak arasındaki ince çizgiyi kaçırlar. Bu durumda çocuğun duygusal ihmale maruz kalmasına sebep olur. Aileler kimi zaman isteyerek kimi zaman da başka sebeplerden dolayı çocuklarını duygusal ihmale maruz bırakmış olurlar.

Duygusal ihmale uğrayan çocuklar görmedikleri sevgi, ilgi ve şefkat sebebiyle kendilerini önemsiz, sevilmeye layık olmayan biri gibi hissederler (Glaser, 2002). Kendilerini değersiz hissederler ve bu durum yetişkinlikte çevresindeki insanlara sevgi gösterememelerine sebep olur. Duygusal ihmale maruz kalan çocuklar sosyal iletişime girmekten kaçınabilirler ya da tam ters biçimde yabancılara, çok tanımadığı insanlara çok sevgi gösterebilirler (Çelik ve Hocaoğlu, 2018).

Çocukluk dönemi travmalarının sıklığı konusunda yapılmış olan çalışmalarda duygusal ihmalin çok sık yaşanmasına rağmen ifade edilemediği ya da saklandığı için üzerinde en az çalışma yapılan alan olduğu bulunmuştur (Wright ve ark., 2009).

Çocukluk çağı travmalarının suç işleme eğilimiyle ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan suç kavramını da ele almak gerekmektedir.

2.3. Suç

İnsanlar geçmişten günümüze hep bir arada yaşamışlardır. Bunun sebebi ise insanın doğasında sosyalliğin olmasıdır. Toplum olarak yaşamının devamlılığı için ise toplumda bireyler arasında barış, huzur ve güven ortamının sağlanması gerekir. Bireyler toplum içerisinde kendi istedikleri gibi hareket ederlerse problemler çıkmaktadır. Bu problemlerin önüne geçebilmek için ise toplum kuralları oluşturulmuştur. Kuralların dışına çıkan durumlar ise yanlış davranışlar olarak kabul edilmektedir. İnsanların birlikte yaşamaya başladıkları ilk dönemlerden itibaren birlikte yaşamaya ilgili düzenleyici, engelleyici ve yetki verici kurallar mevcut olmuştur (Burkay, 2008). Suç insanlığın topluluklar halinde yaşamaya başlamasından bu yana çıkmış bir problemdir (Uluğtekin, 1991). Toplumda kişilerarası ilişkileri düzenleyen yazılı ve yazısız kurallar mevcuttur. Bu kuralların dışına çıkmak da o zamanlarda suç olarak sayılmıştır. Keza günümüzde de düzen hala bu şekilde işlemektedir.

Suçun farklı farklı tanımları vardır. Suç toplumsal yaşam için tehdit ve tehlike oluşturan, bireyleri sosyal, psikolojik, fizyolojik açıdan etkileyen tüm eylemler olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2009). Hukuksal bakımdan suç kavramı; insanlara hasar verdiği veya risk oluşturduğu yasa koyucu aracılığıyla onay verilen ve gösterilen eylemler olarak tanımlanmıştır (Dönmezer, 1994). Başka bir tanımlamada ise topluluk olarak yaşayan kişiler arasında bazılarının diğer kişilerle çatışması kaynaklı meydana gelen sapma davranışına suç denir (Yavuzer, 1996). Ceza hukukuna göre ise suç kanununun cezalandırdığı eylemdir. Ceza hukukuna göre suç, kanun hükmünün engellediği ve yapılmasının veya yapılmamasının cezai yaptırıma tabii tutulduğu fiil şeklinde tanımlanmaktadır (Yılmaz, 1992). Sutherland suç kavramının üç şekilde ortaya çıkış biçiminden bahsetmiştir. Birincisi; tüm grubun ya da grup içinde siyasal açıdan değerli olan küçük alt küme vasıtasıyla onay gören değerdir. İkincisi; toplumun öteki parçasını gösteren küçük kümenin kültürel açıdan öteki grup ile uyumsuzluk

durumunda olması sebebiyle sözü geçen değeri ya hiç takdir etmemesi ya da az takdir etmesi böylelikle o değeri riske sürüklemesidir. Üçüncüsü; değeri onaylamayanlara karşı gereğince uygulanan cebir yoluna başvurulmasıdır (Dönmezer, 1994).

Suç kavramı için farklı tanımlamalar yapılmış olmasına rağmen tanımların ortak yanı toplumdaki sapan davranışlar gösterilmesidir. Suç kavramı insanlar toplu halde yaşamaya başladığı zamandan bu zamana kadar var olmuş bir kavramdır. Bunun yanında insanlar toplu olarak yaşamayı sürdürdükçe de suç kavramı var olmaya devam edecektir.

2.3.1. Suçluluğu açıklayan kuramlar

Suç psikolojik, sosyolojik, ekonomik, hukuksal açıdan farklı farklı tanımlamalar yapılmıştır. Tanımlamalarda ortak anlatılan suçun normalden sapan davranış olmasıdır. Bu sapan davranışlar toplumdaki topluma ve yaşanan dönemden döneme değişmektedir. Suçu biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan ele alarak kuramlarla açıklamışlardır (Altunpul, 2022).

Biyolojik kuram, suçlu kişilerin kalıtsal, bedensel ve yapısal farklılıkları sebebiyle suç davranışı göstermeye meyilli olduklarını tanımlar. Ek olarak suçlu kişilerin yaşamsal ve kalıtsal bakımdan diğer kişilere kıyasla alt bölümde bulduklarını ve suçlu kişilerin tavırlarının yaşamsal problemler neticesinde şekillendiğini söyler (Sokullu ve Akıncı, 1999). Biyolojik teoriler suçluluğu beden yapısı, kalıtım, kromozom bozuklukları ve zeka gibi faktörlerle anlatmaya çalışmışlardır (Yılmaz, 2009). Yapılan araştırmalarda suçlu davranışı konusunda kişilik, öğrenme, güdülenme, bilgi işleme ve bu sebeple de dürtüsellik, saldırganlık gibi faktörlerin etkileri araştırılmış ve özellikle de psikopat kişilik özelliğine odaklanılmıştır (Polat, 2004).

Sosyolojik kuram, suçun işlenmesindeki çevresel etkenlerin önemine odaklanmaktadır (Yılmaz, 2009). Sosyolojik kuram, bireylerin yaşamında sosyal sınıf, aile ve akraba grubu ve coğrafi faktörlerin suçlu davranışlara yönelik yüksek etkisi olduğunu savunmaktadır (İçli, 1994). Sosyolojik kuramlar tamamen dış faktörlere odaklanmaktadır. Sosyolojik kuramlar sosyal normlar, sosyal organizasyonlar, sosyal yapı, sosyal değişim, sosyal süreçler ve sosyal çatışmanın sapsız davranışlarla olan ilişkisini araştırmaktadırlar (Kaner, 2019).

Suçu psikolojik açıdan ele alan kuramlar bireysel ve kişilerarası dinamiklere, bireyi davranışa götüren dinamiklere, bireyin içerisinde bulunduğu çevreyle etkileşimine odaklanmaktadır (Altunpul, 2022). Bunun yanında fizyolojik özelliklerden çok ruha yönelmişlerdir (Yılmaz, 2009). Suçluluğun meydana gelişini psikolojik rahatsızlıklar ile tanımlayan psikolojik yaklaşımlar yaygın biçimde suçun kişilikteki sıkıntılardan kaynaklandığını ve kişinin kendi problemlerine bir reaksiyon olarak meydana geldiğini savunmaktadır (Gibbons, 1994). Psikolojik kuramlarda psikanalitik teoriler, suç psikopatolojiye temel gösteren görüşler ve öğrenme kuramları olarak üç başlıkta ele alınmışlardır (Yılmaz, 2009). Suça psikolojik açıdan bakılırsa içsel çatışmalar ve duygusal gerilimlerin suç işlemeye sebep olduğu görülmektedir (Beşe, 2013). Birey büyürken birçok gelişim döneminden geçmektedir. Bu gelişim dönemlerinde çatışmalara ve anormalliklere maruz kalmaktadır. Problemler genelde çocukluk çağında çıkmaktadır ve o dönemde problemlerle başa çıkmak oldukça zordur. Bu sebeple çocuklukta baş edilmeden üstü örtülen bu problemler yetişkinlikte psikolojik sıkıntılara yol açmaktadır. Yaşanılan bu psikolojik sıkıntılar da bireyleri toplumdan sapan davranışlar yani suç davranışlarına yöneltmektedir (Dolu, 2012). Araştırmalar suç davranışına sebep olan durumlarda en çok çocukluk dönemini vurgulamaktadırlar (Demirel, 2017).

2.3.2. Suç ile ilgili risk ve koruyucu faktörler

Bireyleri suç davranışına yönelten ya da suç davranışı göstermeye engel olan faktörler vardır.

Risk faktörleri; bireyleri suç davranışı göstermeye meyilli olmalarına sebep olan durumlardır. Risk faktörleri bireysel, ailesel ve sosyal /çevresel olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir (Altunpul, 2022). Bireysel risk faktörleri:

- Cinsiyet faktörü açısından erkeklerin suç işlemeye kadınlara göre daha çok meyilli oldukları bulunmuştur.
- Bireyin alkol ve madde bağımlılığı da suç davranışıyla ilişkilendirilmektedir.
- Ergenlik döneminde düzenli alkol kullanımı yetişkinlikte mahkûmiyet oranlarında yükselişe sebep olmaktadır.
- Hiperaktivite ya da dikkat eksikliğine sahip olan bireylerin suç davranışı göstermeye daha çok meyilli olduğu bulunmuştur.

- Beslenme ve şiddet içeren davranışları arasında da bağlantı bulunmuştur.
- Kişinin anti-sosyal davranışlara, anti-sosyal kişilik yapısına, travma deneyimine sahip olması da suç işleme açısından risk teşkil etmektedir.
- Fiziksel ve cinsel istismara uğramış çocukların yetişkinlikte bu istismarı uygulama ve suç işleme olasılıkları daha yüksektir (The Community Safety and Crime Prevention Council Statement, 1996).

Bu maddelere ek olarak yaş faktörü de suç işlemeyle bağlantılı bulunmuştur. Suça yönelme yaşla birlikte azalmaktadır. Suça katılma yetişkinliğin ilk dönemlerinde daha fazla olmaktadır (Ortaç, 2007).

Ailesel risk faktörleri anne babanın yetmemesi, tartışma yaşaması, suçlu bir kişi olması, iletişimi zor kurması, sorumluluk sahibi birisi olmaması, çocuğa karşı ihmal ve istismarda bulunması, aile içinde şiddet yaşanması gibi durumlardır (Farrington ve ark., 2012). Ek olarak çocuk yetiştirmede yanlış uygulanan disiplin, çocuğa karşı soğuk ve şefkatsiz davranma, çocuğu reddedici davranışlar gösterme, duygusal ihtiyaçlarını karşılamama gibi durumlar da bireyleri suç davranışına meyilli hale getirmektedir (The Community Safety and Crime Prevention Council Statement, 1996).

Sosyal /çevresel risk faktörleri mali kaynak eksikliği, yoksul olma, eğitim imkanlarına erişememe, bir evin olmaması, gelirin eşitsizliği, ailelere az destek verilmesi, toplumsal olarak bir liderin olmaması, çocuklara ve kişisel refaha değer verilmemesi gibi koşullardır (The Community Safety and Crime Prevention Council Statement, 1996).

Koruyucu faktörler bir bireyin suç işleme davranışını gösterme ihmalini azaltan faktörlerdir. Koruyucu risk faktörlerinin çoğunlukta olması bireylerin suç işleme ihtimalini azaltmaktadır. Koruyucu faktörler kişisel yönelim ve yetkinlikler, ailenin durumu ve ilişkileri ve dışarıdan alınan destek sistemlerinin güçlü olmasıdır (Altunpül, 2022). Anti-sosyal davranış ve suç işleme tehlikesini azalttığı saptanan koruyucu faktörler; empati gibi pro-sosyal davranışlar, iyi bir zihinsel performansın olması, iyi akademik performans, elverişli dil gelişimi, destekleyici ve ilgili ebeveyn ya da bakım verene sahip olma, toplulukla etkileşimde bulunma, sosyal becerilerin iyi olması, problem çözme becerilerine sahip olmaktır (Department of Communities and Justice, 2020).

2.3.3. Suçluluğu önleme çalışmaları

Suç davranışını tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir. Bir bireyin yaşamında risk faktörlerini azaltmaya çalışarak, koruyucu faktörleri arttırmaya çalışarak, psikolojik dayanıklılığını arttırmaya çalışarak suç davranışını azaltmayı hedefleyebiliriz. Suçluluk kavramını önleme amacıyla ilk kuramsal çalışmalar Brantingham ve Faust tarafından yapılmıştır (Altunpul, 2022). Suçluluğu önleme yaklaşımında genelde çocuk ve gençlerin üzerine odaklanılmıştır. Öncesinde bahsedilen çocukluk çağı travmaları başlığına da değinirsek o dönemdeki travmatik olabilecek deneyimleri azaltmak bireyin suç işleme ihtimalini azaltmaktadır. Suçluluğu önlemek için şehircilik, eğitim, sağlık, aile, gençlik ve istihdam politikalarında düzenlemelere gidilebilir (Altunpul, 2022). Başka bir çalışmada ise suçluluğu önlemeye yönelik yapılabilecek çalışmalara suç işleme potansiyeli olan kişiyle fiziksel ve sosyal ortamda değişiklik ve düzenleme yapmak ve gelecekte suç işleme ihtimali olan bireyleri rehabilite etmek örnekleri verilmiştir (Akt, Seyhan ve Eryılmaz, 2004). Konum temelli suç önleme yaklaşımında fiziksel ortam düzenlemelerine odaklanılmıştır. Bu yaklaşımda konumun bireyin suçu işlemesine izin vermemesi üzerinde durulur (Tony ve Farrington, 1995). Toplum temelli suç önleme yaklaşımında ise bireyin yaşadığı semtte veya mahalle yapılabilecek fiziksel ve sosyal ortam değişiklikleri kapsamaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda toplumda da düzenleme yapmayı içerir (Farrington ve ark., 2012).

Suçluluğa sebep olan çocukluk çağı travmaları içerisinde giren fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve fiziksel, duygusal ihmal noktalarında ebeveyn, bakım veren ve çevrenin düzenlenmesi suç işleme ihtimalini azaltacaktır. Bahsedilen risk faktörleri de zaten bu travmalar kapsamına giren başlıkları içermektedir. Bunun yanında psikolojik dayanıklılık dediğimiz kavram da aslında koruyucu faktörlerin içerisinde yer almaktadır. Bireylerin psikolojik dayanıklılığını gerek çocukluk gerekse de güncel durumlarında arttıracak yöntemler izlemek yine kişilerin suç işleme ihtimalini düşürecektir. Dolayısıyla yapılacak çıkarım, çocukluk çağında az örselenmiş ve psikolojik olarak kendisini ayakta tutabilen bireylerin suç davranışını gösterme ihtimalleri de azalır.

3.YÖNTEM

Bu bölümde katılımcılar, veri toplama araçları, veri toplama işlemi ve verilerin analizi başlıkları yer alacaktır.

3.1. Örneklem

Araştırmanın örnekleme (katılımcıları) 18-35 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Bu bağlamda 361 kişiye ulaşılmıştır. Örnekleme kolayda örneklem yöntemiyle ulaşılmıştır. Katılımcılara Google Forms aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 3.1’ de verilmiştir.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

		n	%
Eğitim durumu	Okur-yazar	12	3,3
	İlkokul mezunu	2	0,6
	Ortaokul mezunu	8	2,2
	Lise mezunu	107	29,7
	Üniversite mezunu	192	53,3
	Yüksek lisans-doktora	39	10,8
Sosyo-ekonomik düzey	Düşük	17	4,7
	Düşük-orta	48	13,3
	Orta	194	53,9
	Orta-yüksek	88	24,4
Anne ve babanın sağ olma durumu	Yüksek	13	3,6
	Anne sağ-baba ölü	24	6,7
	Baba sağ-anne ölü	6	1,7
	İkisi de ölü	4	1,1
	İkisi de sağ	326	90,6
Anne ve babanın birlikte yaşama durumu	Ayrı yaşıyor	18	5,0
	Birlikte	325	90,3
	Boşanmış	17	4,7
Anne ve babanın öz olma durumu	Anne öz-baba üvey	4	1,1
	Baba öz-anne üvey	1	0,3
	İkisi de öz	355	98,6

Tablo 3.1. incelendiğinde, katılımcıların büyük bir oranının (%53,3) üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %53,9'u orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunduğunu belirtmiştir. Anne ve babasının sağ olduğunu belirten katılımcıların oranı %90,6'dır. Katılımcıların büyük bir oranının anne ve babası birlikte yaşamaktadır (%90,3) ve ebeveynleri özdür (%98,6). Katılımcıların yaşları 18 ile 35 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 25,74 (Ss=4,95) olarak hesaplanmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların onayını almak için 'Aydınlatılmış Onam Formu', demografik bilgilerini öğrenmek için 'Demografik Bilgi Formu, çocukluk çağı travmalarını öğrenmek için 'Çocukluk Çağı Travma Ölçeği', psikolojik dayanıklılık düzeyini öğrenmek için 'Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' ve suça yönelik tutumlarını ölçmek için 'Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği' kullanılmıştır.

3.2.1. Aydınlatılmış onam formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda katılımcılara araştırmayı kimin yürüttüğü bilgisi verilir. Ardından anket çalışmasının kaç anketten oluştuğu, ne kadar sürede yanıtlanacağı bilgisi paylaşılır. Anketi yanıtlarken doğru yanıt vermelerinin önemi anlatılır ve kimliklerini istemeyeceğimiz bilgisi verilir. Çalışmaya gönüllülük esasında katılacakları belirtilir. Aydınlatılmış onam formu EK 1'de sunulmuştur.

3.2.2. Demografik bilgi formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzeyi, anne- baba sağ olma durumu, anne-baba birlikte olma durumu ve anne-baba öz olma durumu gibi bilgileri içermektedir. Demografik bilgi formu EK 2'de sunulmuştur.

3.2.3. Çocukluk çağı travmaları ölçeği

Çocukluk Çağı Travma Ölçeği'nin özgün formu 20 yaş öncesinde yaşanmış olan istismar ve ihmal deneyimlerini kişinin cevaplarına göre geriye dönük ve niceliksel olarak değerlendirmek amacıyla Bernstein ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilmiştir (Bernstein ve ark., 1994, akt. Altunpul, 2022). Ölçeğin 28 maddeden oluşan Türkçe formu Şar ve diğerleri (2012) tarafından geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu ölçek altı alt boyuttan meydana gelmektedir. Bunlar; fiziksel istismar,

duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı korumadır. Alt boyutlar; duygusal istismar (3,8,14,18,25), fiziksel istismar (9,11,12,15,17), fiziksel ihmal (1,4,6,2,26), aşırı koruma (29,33), duygusal ihmal (5,7,13,19,28), cinsel istismar (20,21,23,24,27) dır. Ölçeğin ters maddeleri (1,2,4,5,7,10,13,19,26,28,31) şeklindedir. Ölçek 5’li likert biçimindedir (Altunpul, 2022). Ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayıları; dissosiyatif deneyimler ölçeği 0,95, beck depresyon envanteri 0,94 ve ilişki ölçekleri anketi 0,61 şeklinde bulunmuştur (Şar ve ark., 2021). Yapılan bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,84 olarak bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları ölçeği EK 3’ de sunulmuştur.

3.2.4. Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Friborg ve arkadaşlarının (2003) çalışmasıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek kişisel güç, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar boyutlarını içermektedir (Basım ve Çetin, 2011). Daha sonra yapılan bir çalışma (Friborg ve ark., 2005) ölçeğin altı boyutlu biçimiyle psikolojik dayanıklılık modelini daha iyi açıkladığını göstermektedir. Bu yeni çalışmada kişisel güç boyutu; kendilik algısı ve gelecek algısı biçiminde ikiye ayrılmıştır ve altı boyutlu bir yapı meydana gelmiştir. Ölçekte kullanılan alt boyutlar; yapısal stil (3,9,15,21) , gelecek algısı (2,8,14,20), aile uyumu (5,11,17,23,26,32), kendilik algısı (1,7,13,19,28,31), sosyal yeterlilik (4,10,16,22,25,29), sosyal kaynaklar (6,12,18,24,27,30,33) maddeleriyle ölçülmektedir (Basım ve Çetin, 2011). Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması Basım ve Çetin (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları 0,66 ile 0,81 arasında değiştiği bulunmuştur (Basım ve Çetin, 2011). Yapılan bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,89 bulunmuştur. Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği EK 4’ de sunulmuştur.

3.2.5. Suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği

Mills, Kroner ve Forth (2002) tarafından kişilerin anti sosyal yönelimi ve ilişkilerini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek 2 bölüm ve toplam 6 alt boyuttan oluşmaktadır (Mills, Kroner ve Forth, 2002, akt. Nergiz ve Işıklı, 2019). Ölçeğin birinci bölümü (A bölümü) suç davranışı göstermiş arkadaş sayısı ve katsayısı; ikinci bölümü şiddete yönelik tutumlar (12 madde), haklılık düşünceleri (12 madde), antisosyal niyet (12 madde) ve ilişkilere yönelik (10 madde) alt boyutlarından oluşmaktadır (Altunpul, 2022). Türkçeye uyarlanması Nergiz ve Işıklı (2019)

tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunda 64 madde bulunmaktadır. Ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur (Nergiz ve Işıklı, 2021). Yapılan bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,77 bulunmuştur. Suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği EK 5’ de sunulmuştur.

3.3. Veri Toplama İşlemi

İstanbul Topkapı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Etik Kurulu’ndan gerekli iznin alınmasının akabinde verilerin toplanması işlemine geçilmiştir. Araştırma verileri çevrimiçi bir şekilde ‘Google Forms’ üzerinden toplanmıştır. 18-35 yaş arası yetişkinlerden oluşan evren üzerinden veri toplanmıştır. Katılımcılara oluşturulan link üzerinden ilk olarak araştırmanın amacını ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğunu anlatan ‘Aydınlatılmış Onam Formu’ verilmiştir. Sonrasında sırasıyla ‘Demografik Bilgi Formu’, ‘Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği’, ‘Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği’, ‘Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği’ verilmiştir. Katılımcıların ölçekteki tüm sorulara yanıt vermesini sağlayabilmek adına cevaplama zorunluluğu getirilmiştir. Araştırmada katılım kriterlerine uymayan yaş aralığı olmadığı için analize dahil edilmeyen katılımcı olmamıştır.

3.4. Verilerin Analizi

18-35 yaş arası katılımcıların çocukluk çağı travma, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinden aldıkları puanların dağılımını incelemek için çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Çarpıklık katsayısının ± 3 ’ten, basıklık katsayısının ± 10 ’dan küçük olması normal dağılım varsayımının karşılanması için yeterlidir (Kline, 2011). Hesaplanan katsayılar belirtilen aralıkta yer almış ve ölçeklerden alınan puanların normal dağılıma sahip olduğu gözlenmiştir.

Tablo 3.4: Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler

Değişkenler					Çarpıklık		Basıklık	
	Min.	Maks.	Ort	Ss	z	Sh	z	Sh
Duygusal taciz	5	22	7,58	3,27	1,67	0,13	2,03	0,26
Fiziksel taciz	5	18	5,74	1,73	2,27	0,13	2,60	0,26
Fiziksel ihmal	5	19	7,14	2,59	1,55	0,13	2,67	0,26
Duygusal ihmal	5	23	10,64	4,22	0,69	0,13	-0,09	0,26
Cinsel taciz	5	21	5,94	2,50	2,47	0,13	2,36	0,26

Tablo 3.4 (Devamı): Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler

Değişkenler					Çarpıklık		Basıklık	
	Min.	Maks.	Ort	Ss	z	Sh	z	Sh
Aşırı koruma-kontrol	2	10	3,64	1,83	1,32	0,13	1,37	0,26
ÇÇTÖ Toplam	27	90	40,68	11,69	1,46	0,13	2,70	0,26
Psikolojik dayanıklılık	63	165	121,77	19,01	-0,24	0,13	-0,15	0,26
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	0	0,56	0,02	0,08	2,55	0,13	2,87	0,26
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	0	22	0,76	2,72	2,81	0,13	2,71	0,26
İlişkilere yönelik tutumlar	0	9	1,35	1,61	1,48	0,13	2,10	0,26
Şiddete yönelik tutumlar	0	9	3,77	2,01	0,55	0,13	-0,45	0,26
Antisosyal niyet	0	12	2,34	2,40	1,41	0,13	1,87	0,26
Haklılık düşünceleri	0	10	3,57	2,20	0,25	0,13	-0,64	0,26

Çocukluk çağı travma, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği puanları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Çocukluk çağı travma ve psikolojik dayanıklılığın suça yönelik tutumlar ve ilişkiler üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla ise çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre çocukluk çağı travma, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler puanlarını karşılaştırmak için ise bağımsız gruplar t testi ve ANOVA uygulanmıştır. Karşılaştırma öncesinde, az sayıda katılımcının bulunduğu bazı gruplar bir üst veya bir alt grup ile birleştirilerek analize dahil edilmiştir. Örneğin, anne ve babanın sağ olma durumu değişkenine göre oluşturulan ve az sayıda katılımcının bulunduğu gruplar, diğer kategorisi altında toplanarak analize dahil olmuştur. SPSS 25.0 istatistik paket programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın sorularını test etmek amacıyla toplanan verilere uygulanan istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Katılımcıların cinsiyete göre çocukluk çağı travma, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği puan ortalamaları, standart sapmaları ve bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 4.1.'de sunulmuştur.

Tablo 4.1: Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort	Ss	t ₍₃₆₀₎	p
Duygusal taciz	Kadın	267	7,61	3,30	0,32	0,75
	Erkek	93	7,48	3,20		
Fiziksel taciz	Kadın	267	5,68	1,52	-1,17	0,24
	Erkek	93	5,92	2,22		
Fiziksel ihmal	Kadın	267	6,91	2,39	-2,89	0,00*
	Erkek	93	7,81	3,00		
Duygusal ihmal	Kadın	267	10,42	4,17	-1,68	0,09
	Erkek	93	11,27	4,33		
Cinsel taciz	Kadın	267	6,05	2,57	1,41	0,16
	Erkek	93	5,62	2,26		
Aşırı koruma-kontrol	Kadın	267	3,74	1,95	1,79	0,07
	Erkek	93	3,34	1,41		
ÇÇTÖ Toplam	Kadın	267	40,41	11,82	-0,74	0,46
	Erkek	93	41,45	11,36		
Psikolojik dayanıklılık	Kadın	267	122,97	19,38	2,05	0,04*
	Erkek	93	118,30	17,53		
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	Kadın	267	0,02	0,07	-1,05	0,30
	Erkek	93	0,03	0,09		
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	Kadın	267	0,66	2,42	-1,17	0,24
	Erkek	93	1,04	3,44		
İlişkilere yönelik tutumlar	Kadın	267	1,00	1,32	-7,62	0,00*
	Erkek	93	2,37	1,91		
Şiddete yönelik tutumlar	Kadın	267	3,45	1,75	-5,33	0,00*
	Erkek	93	4,70	2,42		
Anti-sosyal niyet	Kadın	267	1,99	2,25	-4,86	0,00*
	Erkek	93	3,34	2,52		
Haklılık düşünceleri	Kadın	267	3,58	2,17	0,26	0,80
	Erkek	93	3,52	2,30		
SYTİÖ Toplam	Kadın	267	10,70	6,25	-5,41	0,00*
	Erkek	93	15,00	7,52		

*p<0,05

Tablo 4.1. incelendiğinde, cinsiyete göre Duygusal taciz ($t_{(360)} = 0,32$; $p > 0,05$), Fiziksel taciz ($t_{(360)} = -1,17$; $p > 0,05$), Duygusal ihmal ($t_{(360)} = -1,68$; $p > 0,05$), Cinsel taciz ($t_{(360)} = 1,41$; $p > 0,05$), Aşırı koruma-kontrol ($t_{(360)} = 1,79$; $p > 0,05$), ÇÇTÖ Toplam ($t_{(360)} = -0,74$; $p > 0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ($t_{(360)} = -1,05$; $p > 0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı ($t_{(360)} = -1,17$; $p > 0,05$), Haklılık düşünceleri ($t_{(360)} = 0,26$; $p > 0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte, cinsiyete göre Fiziksel ihmal ($t_{(360)} = -2,89$; $p > 0,05$), Psikolojik dayanıklılık ($t_{(360)} = 2,05$; $p > 0,05$), İlişkilere yönelik tutumlar ($t_{(360)} = -7,62$; $p > 0,05$), Şiddete yönelik tutumlar ($t_{(360)} = -5,33$; $p > 0,05$), anti-sosyal niyet ($t_{(360)} = -4,86$; $p > 0,05$), SYTIÖ Toplam ($t_{(360)} = -5,41$; $p > 0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Erkeklerin fiziksel ihmal, İlişkilere yönelik tutumlar, Şiddete yönelik tutumlar, anti-sosyal niyet, Haklılık düşünceleri ve SYTIÖ Toplam puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksektir. Kadınların ise psikolojik dayanıklılık puan ortalaması anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4.2. Yaş ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Araştırmanın çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenler göre farklılık göstermektedir (H4) hipotezi kapsamında incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2: Yaş ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

	Yaş
Duygusal taciz	-,203**
Fiziksel taciz	-0,09
Fiziksel ihmal	-0,04
Duygusal ihmal	-0,01
Cinsel taciz	-0,04
Aşırı koruma-kontrol	-0,04
ÇÇTÖ Toplam	-0,10
Psikolojik dayanıklılık	,138**
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	-0,06
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	-0,06
İlişkilere yönelik tutumlar	0,03
Şiddete yönelik tutumlar	-0,09
Antisosyal niyet	-,109*
Haklılık düşünceleri	-,109*
SYTIÖ Toplam	-,119*

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$: N=360

Tabloda 4.2.'de yer alan ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, Yaş ile Duygusal taciz ($r = -0,203$; $p < 0,01$), Psikolojik dayanıklılık ($r = 0,138$; $p < 0,01$), anti-sosyal niyet ($r = -0,109$; $p < 0,05$), Haklılık düşünceleri ($r = -0,109$; $p < 0,05$), SYTİÖ Toplam ($r = -0,119$; $p < 0,05$), puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Yaş arttıkça Duygusal taciz, anti-sosyal niyet, Haklılık düşünceleri ve SYTİÖ Toplam puanları azalmaktadır. Bununla birlikte, yaş arttıkça psikolojik dayanıklılık puanları da artmaktadır.

4.3. Çocukluk Çağı Travma ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Araştırmanın çocukluk çağı travması düzeyi yüksek olan bireylerin suça yatkınlık düzeyleri de yüksektir (H1) hipotezi kapsamında incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.3.'de sunulmuştur.

Tablo 4.3: Çocukluk Çağı Travma ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	1,00													
2. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	,973**	1,00												
3. İlişkilere yönelik tutumlar	,307**	,299**	1,00											
4. Şiddete yönelik tutumlar	,129*	,132*	,267**	1,00										
5. Antisosyal niyet	,254**	,254**	,498**	,462**	1,00									
6. Haklılık düşünceleri	-0,01	-0,01	0,05	,221**	,206**	1,00								
7. SYTİÖ Toplam	,593**	,602**	,624**	,643**	,772**	,465**	1,00							
8. Duygusal taciz	,142**	,104*	,180**	,135*	,256**	0,00	,215**	1,00						
9. Fiziksel taciz	,171**	,145**	,105*	0,08	,128*	0,06	,171**	,546**	1,00					
10. Fiziksel ihmal	0,08	0,06	,178**	0,06	,122*	0,03	,137**	,355**	,315**	1,00				
11. Duygusal ihmal	0,07	0,04	,171**	,141**	,138**	0,05	,162**	,665**	,439**	,610**	1,00			
12. Cinsel taciz	,148**	0,10	,146**	0,04	,162**	0,03	,152**	,308**	,285**	,106*	,237**	1,00		
13. Aşırı koruma-kontrol	0,07	0,03	0,08	,137**	,176**	0,03	,142**	,612**	,429**	,199**	,492**	,266**	1,00	
14. ÇÇTÖ Toplam	,151**	0,10	,211**	,144**	,229**	0,04	,229**	,841**	,657**	,641**	,875**	,493**	,670**	1,00

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$:

Tabloda 4.3.'de yer alan ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı puanları ile Duygusal taciz ($r = 0,142$; $p < 0,01$), Fiziksel taciz ($r = 0,171$; $p < 0,01$), Cinsel taciz ($r = 0,148$; $p < 0,01$), ÇÇTÖ Toplam ($r = 0,151$; $p < 0,01$), puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı puanları Duygusal taciz ($r = 0,104$; $p < 0,05$) ve Fiziksel taciz ($r = 0,145$; $p < 0,01$), düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. İlişkilere yönelik tutumlar puanları ile Duygusal taciz ($r = 0,18$; $p < 0,01$), Fiziksel taciz ($r = 0,105$; $p < 0,05$), Fiziksel ihmal ($r = 0,178$; $p < 0,01$), Duygusal ihmal ($r = 0,171$; $p < 0,01$), Cinsel taciz ($r = 0,146$; $p < 0,01$), ÇÇTÖ Toplam ($r = 0,211$; $p < 0,01$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Şiddete yönelik tutumlar puanları ile Duygusal taciz ($r = 0,135$; $p < 0,05$), Duygusal ihmal ($r = 0,141$; $p < 0,01$) ve ÇÇTÖ Toplam ($r = 0,144$; $p < 0,01$), puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Antisosyal niyet puanları ile Duygusal taciz ($r = 0,256$; $p < 0,01$), Fiziksel taciz ($r = 0,128$; $p < 0,05$), Fiziksel ihmal ($r = 0,122$; $p < 0,05$), Duygusal ihmal ($r = 0,138$; $p < 0,01$), Cinsel taciz ($r = 0,162$; $p < 0,01$), Aşırı koruma-kontrol ($r = 0,176$; $p < 0,01$), ÇÇTÖ Toplam ($r = 0,229$; $p < 0,01$), puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. SYTİÖ Toplam puanları ile Duygusal taciz ($r = 0,215$; $p < 0,01$), Fiziksel taciz ($r = 0,171$; $p < 0,01$), Fiziksel ihmal ($r = 0,137$; $p < 0,01$), Duygusal ihmal ($r = 0,162$; $p < 0,01$), Cinsel taciz ($r = 0,152$; $p < 0,01$), Aşırı koruma-kontrol ($r = 0,142$; $p < 0,01$), ÇÇTÖ Toplam ($r = 0,229$; $p < 0,01$), puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

4.4. Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Araştırmanın psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşük bireylerin suça yatkınlık düzeyleri yüksektir (H2) hipotezi kapsamında incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.4.'de sunulmuştur.

Tablo 4.4: Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Psikolojik dayanıklılık	1							
2. Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	-,153**	1						
3. Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	-,121*	,973**	1					
4. İlişkilere yönelik tutumlar	-,199**	,307**	,299**	1				
5. Şiddete yönelik tutumlar	-,185**	,129*	,132*	,267**	1			
6. Antisosyal niyet	-,196**	,254**	,254**	,498**	,462**	1		
7. Haklılık düşünceleri	-0,02	-0,01	-0,01	0,05	,221**	,206**	1	
8. SYTIÖ Toplam	-,228**	,593**	,602**	,624**	,643**	,772**	,465**	1

**p<0,01; *p<0,05: N=360

Tablo 4.4.'de yer alan ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, Psikolojik dayanıklılık puanları ile Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ($r = -0,153$; $p < 0,01$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı ($r = -0,121$; $p < 0,05$), İlişkilere yönelik tutumlar ($r = -0,199$; $p < 0,01$), Şiddete yönelik tutumlar ($r = -0,185$; $p < 0,01$), Anti-sosyal niyet ($r = -0,196$; $p < 0,01$) ve SYTIÖ Toplam ($r = -0,228$; $p < 0,01$), puanları arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır. Psikolojik dayanıklılık arttıkça psikolojik dayanıklılık, suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı, suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı, ilişkilere yönelik tutumlar, şiddete yönelik tutumlar, anti-sosyal niyet puanlarının her biri azalmaktadır.

4.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın çocukluk çağında travma düzeyi yüksek bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşüktür (H3) hipotezi kapsamında incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.5.'de sunulmuştur.

Tablo 4.5: Çocukluk Çağı Travmaların Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	p
(Sabit)	154,92	3,47		44,70	0,00
Duygusal taciz	-0,60	0,40	-0,10	-1,51	0,13
Fiziksel taciz	0,04	0,59	0,00	0,06	0,95
Fiziksel ihmal	-0,81	0,41	-0,11	-1,97	0,05
Duygusal ihmal	-1,65	0,32	-0,37	-5,22	0,00*
Cinsel taciz	-0,34	0,35	-0,04	-0,95	0,34
Aşırı koruma-kontrol	-0,95	0,59	-0,09	-1,61	0,11
İnkar	-3,24	5,96	-0,02	-0,55	0,59
R=0,579		R ² =0,335	F(7;359)=25,36		p<0,01

*p<0,05; Bağımlı Değişken= Psikolojik dayanıklılık

Tablo 4.5. incelendiğinde, duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol birlikte psikolojik dayanıklılık ile anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($R = 0,579$; $F(7;359) = 25,36$; $p < 0,001$). Duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol değişkenleri, suça yönelik tutumlar ve ilişkilerdeki değişimin %34'ünü açıklamaktadır. Standardize beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerden sadece duygusal ihmalin ($\beta = -0,37$; $p < 0,05$) psikolojik dayanıklılığın anlamlı yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Duygusal ihmal psikolojik dayanıklılığı negatif yönde yordamaktadır. Duygusal ihmal arttıkça psikolojik dayanıklılık azalmaktadır.

4.6. Çocukluk Çağı Travma ve Psikolojik Dayanıklılığın Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın temel problemi kapsamında çocukluk çağı travması ve psikolojik dayanıklılığın suça yönelik tutumlar ve ilişkiler üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6: Çocukluk Çağı Travma ve Psikolojik Dayanıklılığın Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
(Sabit)	15,29	3,79		4,03	0,00
Psikolojik dayanıklılık	-0,06	0,02	-0,17	-2,70	0,01*

Tablo 4.6 (Devamı): Çocukluk Çağı Travma ve Psikolojik Dayanıklılığın Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
Duygusal taciz	0,28	0,17	0,13	1,64	0,10
Fiziksel taciz	0,20	0,25	0,05	0,82	0,42
Fiziksel ihmal	0,15	0,18	0,06	0,87	0,39
Duygusal ihmal	-0,15	0,14	-0,09	-1,07	0,29
Cinsel taciz	0,23	0,15	0,08	1,50	0,13
Aşırı koruma-kontrol	-0,04	0,25	-0,01	-0,16	0,87
	R=0,282	R ² =0,080	F(7;359)=4,36		p<0,001

*p<0,05; Bağımlı Değişken= Suça yönelik tutumlar ve ilişkiler

Tablo 4.6. incelendiğinde, psikolojik dayanıklılık, duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol birlikte suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ile anlamlı bir ilişkiye sahiptir (R = 0,282; F (7;359) =4,36; p<0,001). Psikolojik dayanıklılık, duygusal taciz, fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol değişkenleri, suça yönelik tutumlar ve ilişkilerdeki değişimin %8'ini açıklamaktadır. Standardize beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerden sadece psikolojik dayanıklılığın ($\beta = -0,17$; p<0,05) suça yönelik tutumlar ve ilişkilerin anlamlı yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç, çocukluk çağı travmalarına göre psikolojik dayanıklılığın suça yönelik tutumlar ve ilişkiler üzerinde daha fazla etkili olduğunu göstermiştir. Psikolojik dayanıklılık arttıkça suça yönelik tutumlar ve ilişkiler azalmaktadır.

4.7. Anne ve Babanın Sağ Olma Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Araştırmanın çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir (H4) hipotezi kapsamında incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4.7.'de sunulmuştur.

Tablo 4.7: Anne ve Babanın Sağ Olma Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Anne ve babanın sağ olma durumu	N	Ort	Ss	t ₍₃₆₀₎	p
Duygusal taciz	İkisi de sağ	326	7,59	3,30	0,20	0,84
	Diğer	34	7,47	3,02		

Tablo 4.7 (Devamı): Anne ve Babanın Sağ Olma Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Anne ve babanın sağ olma durumu	N	Ort	Ss	t ₍₃₆₀₎	p
Fiziksel taciz	İkisi de sağ	326	5,76	1,76	0,45	0,65
	Diğer	34	5,62	1,44		
Fiziksel ihmal	İkisi de sağ	326	7,07	2,55	-1,68	0,09
	Diğer	34	7,85	2,86		
Duygusal ihmal	İkisi de sağ	326	10,58	4,19	-0,78	0,43
	Diğer	34	11,18	4,54		
Cinsel taciz	İkisi de sağ	326	5,95	2,54	0,21	0,83
	Diğer	34	5,85	2,11		
Aşırı koruma-kontrol	İkisi de sağ	326	3,65	1,83	0,45	0,65
	Diğer	34	3,50	1,85		
ÇÇTÖ Toplam	İkisi de sağ	326	40,60	11,62	-0,41	0,68
	Diğer	34	41,47	12,51		
Psikolojik dayanıklılık	İkisi de sağ	326	121,75	19,04	-0,04	0,97
	Diğer	34	121,88	19,04		
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	İkisi de sağ	326	0,02	0,08	0,94	0,35
	Diğer	34	0,01	0,03		
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	İkisi de sağ	326	0,81	2,84	1,05	0,30
	Diğer	34	0,29	0,87		
İlişkilere yönelik tutumlar	İkisi de sağ	326	1,32	1,56	-1,25	0,21
	Diğer	34	1,68	1,98		
Şiddete yönelik tutumlar	İkisi de sağ	326	3,80	2,01	0,66	0,51
	Diğer	34	3,56	2,05		
Antisosyal niyet	İkisi de sağ	326	2,31	2,40	-0,57	0,57
	Diğer	34	2,56	2,38		
Haklılık düşünceleri	İkisi de sağ	326	3,50	2,15	-1,79	0,08
	Diğer	34	4,21	2,58		
SYTIÖ Toplam	İkisi de sağ	326	11,76	6,89	-0,44	0,66
	Diğer	34	12,31	6,59		

Tablo 4.7. incelendiğinde, Anne ve babanın durumu değişkenine göre Duygusal taciz ($t_{(360)}=0,20$; $p>0,05$), Fiziksel taciz ($t_{(360)}=0,45$; $p>0,05$), Fiziksel ihmal ($t_{(360)}=-1,68$; $p>0,05$), Duygusal ihmal ($t_{(360)}=-0,78$; $p>0,05$), Cinsel taciz ($t_{(360)}=0,21$; $p>0,05$), Aşırı koruma-kontrol ($t_{(360)}=0,45$; $p>0,05$), ÇÇTÖ Toplam ($t_{(360)}=-0,41$; $p>0,05$), Psikolojik dayanıklılık ($t_{(360)}=-0,04$; $p>0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ($t_{(360)}=0,94$; $p>0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı ($t_{(360)}=1,05$; $p>0,05$), İlişkilere yönelik tutumlar ($t_{(360)}=-1,25$; $p>0,05$), Şiddete yönelik tutumlar ($t_{(360)}=0,66$; $p>0,05$), Antisosyal niyet ($t_{(360)}=-0,57$; $p>0,05$), Haklılık düşünceleri ($t_{(360)}=-1,79$; $p>0,05$), SYTIÖ Toplam ($t_{(360)}=-0,44$; $p>0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Anne ve babanın sağ olma durumuna göre, çocukluk çağı travma, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.8. Anne ve Babanın Birlikte Yaşama Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Araştırmanın çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir (H4) hipotezi kapsamında incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4.8.'de sunulmuştur.

Tablo 4.8: Anne ve Babanın Birlikte Yaşama Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Anne ve babanın birlikte yaşama durumu	N	Ort	Ss	t(360)	p
Duygusal taciz	Birlikte	325	7,45	3,10	-2,34	0,02*
	Ayrı ve boşanmış	35	8,80	4,48		
Fiziksel taciz	Birlikte	325	5,72	1,73	-0,71	0,48
	Ayrı ve boşanmış	35	5,94	1,76		
Fiziksel ihmal	Birlikte	325	7,02	2,52	-2,84	0,00*
	Ayrı ve boşanmış	35	8,31	2,97		
Duygusal ihmal	Birlikte	325	10,37	4,05	-3,68	0,00*
	Ayrı ve boşanmış	35	13,09	5,01		
Cinsel taciz	Birlikte	325	5,82	2,29	-2,67	0,01*
	Ayrı ve boşanmış	35	7,00	3,83		
Aşırı koruma-kontrol	Birlikte	325	3,61	1,85	-0,75	0,45
	Ayrı ve boşanmış	35	3,86	1,72		
ÇÇTÖ Toplam	Birlikte	325	40,00	11,09	-3,42	0,00*
	Ayrı ve boşanmış	35	47,00	15,07		
Psikolojik dayanıklılık	Birlikte	325	122,64	18,71	2,67	0,01*
	Ayrı ve boşanmış	35	113,69	20,11		
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	Birlikte	325	0,02	0,08	-1,24	0,22
	Ayrı ve boşanmış	35	0,04	0,06		
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	Birlikte	325	0,72	2,78	-0,75	0,45
	Ayrı ve boşanmış	35	1,09	2,13		
İlişkilere yönelik tutumlar	Birlikte	325	1,29	1,57	-2,20	0,03*
	Ayrı ve boşanmış	35	1,91	1,82		
Şiddete yönelik tutumlar	Birlikte	325	3,73	2,02	-1,31	0,19
	Ayrı ve boşanmış	35	4,20	1,89		
Antisosyal niyet	Birlikte	325	2,24	2,33	-2,33	0,02*
	Ayrı ve boşanmış	35	3,23	2,84		
Haklılık düşünceleri	Birlikte	325	3,54	2,18	-0,74	0,46
	Ayrı ve boşanmış	35	3,83	2,43		
SYTİÖ Toplam	Birlikte	325	11,54	6,80	-2,27	0,02*
	Ayrı ve boşanmış	35	14,29	6,96		

*p<0,05

Tablo 4.8. incelendiğinde, Anne ve babanın birlikte yaşama durumu değişkenine göre Fiziksel taciz ($t_{(360)} = -0,71$; $p > 0,05$), Aşırı koruma-kontrol ($t_{(360)} = -0,75$; $p > 0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ($t_{(360)} = -1,24$; $p > 0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı ($t_{(360)} = -0,75$; $p > 0,05$), Şiddete yönelik tutumlar ($t_{(360)} = -1,31$; $p > 0,05$), Haklılık düşünceleri ($t_{(360)} = -0,74$; $p > 0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte, Duygusal taciz ($t_{(360)} = -2,34$; $p > 0,05$), Fiziksel ihmal ($t_{(360)} = -2,84$; $p > 0,05$), Duygusal ihmal ($t_{(360)} = -3,68$; $p > 0,05$), Cinsel taciz ($t_{(360)} = -2,67$; $p > 0,05$), ÇÇTÖ Toplam ($t_{(360)} = -3,42$; $p > 0,05$), Psikolojik dayanıklılık ($t_{(360)} = 2,67$; $p > 0,05$), İlişkilere yönelik tutumlar ($t_{(360)} = -2,20$; $p > 0,05$), Anti-sosyal niyet ($t_{(360)} = -2,33$; $p > 0,05$), SYTİÖ Toplam ($t_{(360)} = -2,27$; $p > 0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Anne ve babası ayrı & boşanmış katılımcıların Duygusal taciz, Fiziksel ihmal, Duygusal ihmal, Cinsel taciz, ÇÇTÖ Toplam, İlişkilere yönelik tutumlar, Anti-sosyal niyet ve SYTİÖ Toplam puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Anne ve babası birlikte olan katılımcıların ise Psikolojik dayanıklılık puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksektir.

4.9. Eğitim Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Araştırmanın çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir (H4) hipotezi kapsamında incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4.9.'da sunulmuştur.

Tablo 4.9: Eğitim Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Eğitim durumu	N	Ort	Ss	F(3;356)	p	Scheffé Post-Hoc
Duygusal taciz	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	7,82	3,95	2,20	0,09	-
	2. Lise	107	8,03	3,82			
	3. Üniversite	192	7,17	2,88			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	8,21	2,89			
Fiziksel taciz	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	6,00	2,25	1,21	0,30	-
	2. Lise	107	5,95	1,96			
	3. Üniversite	192	5,59	1,45			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	5,79	1,96			
Fiziksel ihmal	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	8,55	3,14	3,70	0,01*	1>2, 1>3, 1>4,
	2. Lise	107	7,41	3,00			
	3. Üniversite	192	6,96	2,31			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	6,51	1,96			
Duygusal ihmal	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	11,41	4,14	0,32	0,81	-
	2. Lise	107	10,73	4,46			
	3. Üniversite	192	10,51	4,21			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	10,56	3,70			
Cinsel taciz	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	5,82	2,26	0,56	0,64	-
	2. Lise	107	6,02	3,04			
	3. Üniversite	192	5,82	2,25			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	6,36	2,16			
Aşırı koruma-kontrol	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	2,82	1,18	3,01	0,03*	4>1, 3>1, 2>1
	2. Lise	107	3,61	1,94			
	3. Üniversite	192	3,62	1,72			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	4,26	2,19			
ÇÇTÖ Toplam	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	42,41	12,38	1,03	0,38	-
	2. Lise	107	41,75	13,78			
	3. Üniversite	192	39,68	10,55			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	41,69	10,37			
Psikolojik dayanıklılık	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	118,05	18,48	1,35	0,26	-
	2. Lise	107	119,36	19,66			
	3. Üniversite	192	123,05	18,82			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	124,15	18,10			
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	0,06	0,14	3,20	0,02*	1>2, 1>3, 1>4,
	2. Lise	107	0,02	0,06			
	3. Üniversite	192	0,02	0,06			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	0,03	0,12			
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	2,09	4,90	2,95	0,03*	1>2, 1>3, 1>4,
	2. Lise	107	0,52	2,17			
	3. Üniversite	192	0,61	2,09			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	0,48	4,45			

Tablo 4.9 (Devamı): Eğitim Durumuna Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Eğitim durumu	N	Ort	Ss	F(3;356)	p	Scheffe Post-Hoc
İlişkilere yönelik tutumlar	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	1,45	1,37	0,52	0,67	-
	2. Lise	107	1,44	1,69			
	3. Üniversite	192	1,34	1,60			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	1,08	1,53			
Şiddete yönelik tutumlar	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	3,86	2,21	1,22	0,30	-
	2. Lise	107	4,03	2,08			
	3. Üniversite	192	3,59	2,01			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	3,95	1,70			
Antisosyal niyet	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	1,86	1,86	0,33	0,80	-
	2. Lise	107	2,40	2,23			
	3. Üniversite	192	2,33	2,45			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	2,44	2,85			
Haklılık düşünceleri	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	3,77	2,11	0,20	0,90	-
	2. Lise	107	3,64	2,30			
	3. Üniversite	192	3,54	2,17			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	3,38	2,20			
SYTİÖ Toplam	1. Okur-yazar, ilkokul ve ortaokul	22	13,11	7,60	0,55	0,65	-
	2. Lise	107	12,04	6,59			
	3. Üniversite	192	11,44	6,81			
	4. Yüksek lisans ve doktora	39	12,27	7,46			

*p<0,05

Tablo 4.9. incelendiğinde, eğitim durumu değişkenine göre Duygusal taciz ($F_{(3;356)}=2,20$; $p>0,05$), Fiziksel taciz ($F_{(3;356)}=1,21$; $p>0,05$), Duygusal ihmal ($F_{(3;356)}=0,32$; $p>0,05$), Cinsel taciz ($F_{(3;356)}=0,56$; $p>0,05$), ÇÇTÖ Toplam ($F_{(3;356)}=1,03$; $p>0,05$), Psikolojik dayanıklılık ($F_{(3;356)}=1,35$; $p>0,05$), İlişkilere yönelik tutumlar ($F_{(3;356)}=0,52$; $p>0,05$), Şiddete yönelik tutumlar ($F_{(3;356)}=1,22$; $p>0,05$), Antisosyal niyet ($F_{(3;356)}=0,33$; $p>0,05$), Haklılık düşünceleri ($F_{(3;356)}=0,20$; $p>0,05$) ve SYTİÖ Toplam ($F_{(3;356)}=0,55$; $p>0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte, eğitim durumuna göre Fiziksel ihmal ($F_{(3;356)}=3,70$; $p<0,05$), Aşırı koruma-kontrol ($F_{(3;356)}=3,01$; $p<0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ($F_{(3;356)}=3,20$; $p<0,05$) ve Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı ($F_{(3;356)}=2,95$; $p<0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Post-Hoc testi sonuçlarına göre, okur-yazar, ilkokul & ortaokul mezunu katılımcıların fiziksel ihmal, suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ve suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı puanları en yüksektir. Lise, üniversite, yüksek lisans & doktora mezunu katılımcıların ise aşırı koruma-korunma puan ortalamaları, okur-yazar, ilkokul & ortaokul mezunu katılımcıların puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4.10. Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Araştırmanın çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir (H4) hipotezi kapsamında incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4.10.'da sunulmuştur.

Tablo 4.10: Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Sosyo- ekonomik düzey	N	Ort	Ss	F(2;357)	p	Scheffe Post-Hoc
Duygusal taciz	1. Düşük ve düşük- orta	65	8,43	4,30	2,81	0,06	-
	2. Orta	194	7,45	3,03			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	7,28	2,88			
Fiziksel taciz	1. Düşük ve düşük- orta	65	6,29	2,35	4,06	0,02*	1>2, 1>3,
	2. Orta	194	5,63	1,41			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	5,61	1,76			
Fiziksel ihmal	1. Düşük ve düşük- orta	65	8,11	3,35	12,24	0,00*	1>2, 1>3,
	2. Orta	194	7,31	2,52			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	6,21	1,75			
Duygusal ihmal	1. Düşük ve düşük- orta	65	11,72	5,13	4,34	0,01*	1>2, 1>3,
	2. Orta	194	10,72	4,09			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	9,78	3,63			
Cinsel taciz	1. Düşük ve düşük- orta	65	5,83	2,48	0,24	0,79	-
	2. Orta	194	5,90	2,43			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	6,08	2,67			
Aşırı koruma- kontrol	1. Düşük ve düşük- orta	65	3,74	1,89	0,13	0,88	-
	2. Orta	194	3,61	1,78			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	3,62	1,91			
ÇÇTÖ Toplam	1. Düşük ve düşük- orta	65	44,12	15,74	4,53	0,01*	1>2, 1>3,
	2. Orta	194	40,61	10,83			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	38,58	9,68			
Psikolojik dayanıklılık	1. Düşük ve düşük- orta	65	112,85	17,76	12,64	0,00*	3>1, 2>1,
	2. Orta	194	121,73	18,50			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	127,57	18,68			
Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı	1. Düşük ve düşük- orta	65	0,03	0,08	2,18	0,11	-
	2. Orta	194	0,02	0,06			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	0,03	0,10			
Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı	1. Düşük ve düşük- orta	65	0,97	2,90	2,14	0,12	-
	2. Orta	194	0,49	2,20			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	1,14	3,39			
İlişkilere yönelik tutumlar	1. Düşük ve düşük- orta	65	1,72	1,93	2,16	0,12	-
	2. Orta	194	1,27	1,49			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	1,26	1,57			
Şiddete yönelik tutumlar	1. Düşük ve düşük- orta	65	4,00	2,26	0,51	0,60	-
	2. Orta	194	3,74	1,91			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	3,69	2,05			
Antisosyal niyet	1. Düşük ve düşük- orta	65	2,74	2,68	1,20	0,30	-
	2. Orta	194	2,21	2,26			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	2,33	2,44			
Haklılık düşünceleri	1. Düşük ve düşük- orta	65	3,82	2,09	0,89	0,41	-
	2. Orta	194	3,59	2,22			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	3,36	2,24			

Tablo 4.10 (Devamı): Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Çocukluk Çağı Travma, Psikolojik Dayanıklılık ve Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Sosyo- ekonomik düzey	N	Ort	Ss	F(2;357)	p	Scheffe Post-Hoc
SYTiÖ Toplam	1. Düşük ve düşük- orta	65	13,27	7,46	1,99	0,14	-
	2. Orta	194	11,32	6,33			
	3. Orta- yüksek ve yüksek	101	11,81	7,34			

*p<0,05

Tablo 4.10. incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeye göre Duygusal taciz ($F_{(2;357)} = 2,81$; $p > 0,05$), Cinsel taciz ($F_{(2;357)} = 0,24$; $p > 0,05$), Aşırı koruma-kontrol ($F_{(2;357)} = 0,13$; $p > 0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş sayısı ($F_{(2;357)} = 2,18$; $p > 0,05$), Suç davranışında bulunmuş arkadaş katsayısı ($F_{(2;357)} = 2,14$; $p > 0,05$), İlişkilere yönelik tutumlar ($F_{(2;357)} = 2,16$; $p > 0,05$), Şiddete yönelik tutumlar ($F_{(2;357)} = 0,51$; $p > 0,05$), Antisosyal niyet ($F_{(2;357)} = 1,20$; $p > 0,05$), Haklılık düşünceleri ($F_{(2;357)} = 0,89$; $p > 0,05$) ve SYTiÖ Toplam ($F_{(2;357)} = 1,99$; $p > 0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte, sosyo-ekonomik düzeye Fiziksel taciz ($F_{(2;357)} = 4,06$; $p < 0,05$), Fiziksel ihmal ($F_{(2;357)} = 12,24$; $p < 0,05$), Duygusal ihmal ($F_{(2;357)} = 4,34$; $p < 0,05$), ÇÇTÖ Toplam ($F_{(2;357)} = 4,53$; $p < 0,05$) ve Psikolojik dayanıklılık ($F_{(2;357)} = 12,64$; $p < 0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Post-Hoc testi sonuçlarına göre, düşük & düşük- orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan katılımcıların fiziksel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ÇÇTÖ toplam puan ortalamaları daha yüksektir. Orta, orta- yüksek & yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan katılımcıların ise psikolojik dayanıklılık puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Son zamanlarda istismar, ihmal benzeri suç işlemeye yönelik konuların konuşulması arttıkça bu konularda yapılan çalışmalar da artmaktadır. Toplumda insanların neden suç işlediğinin yanıtları merak edilmektedir. Bu merak etmenin sebebi insanların suç işleme oranının azalmasını istemeleridir. Suç işleme davranışını azaltabilmenin yolu suça sebep olan davranışları öğrenmektir. Buradan hareketle araştırmanın temel problemi bireyleri suça yatkın olmaya iten faktörlerin çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık açısından araştırılmasıdır. Araştırmada psikolojik dayanıklılık, çocukluk çağı travmaları ve suça yatkın olma kavramları araştırılmıştır. Çocukluk çağındaki yaşantıların bireyin yaşamında birçok konuda etkisinin olduğu bilinmektedir (Sevük, 2017). Dolayısıyla bireylerin neredeyse tüm davranışlarının çocukluk yaşamıyla bağlantısı olmaktadır. Bu davranışlardan biri de suça yatkın olmanın çocukluk yaşamıyla ilişkisinin bulunmasıdır. Yaşanılan pandemi ve deprem gibi toplumsal travma yaşanan süreçlerde insanların davranışlarının birbirinden farklı olduğu gözlemlenmiştir. Yaşanılan travmatik olayların sonucunda güçlü çıkılabileceği psikolojik dayanıklılık kavramını işaret etmektedir. Araştırmada 18-35 yaş arası bireylerde çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık arasındaki ilişki nedir sorusu araştırılmıştır. Araştırılan kavramlardan çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık kavramları bağımsız değişken olarak, suça yatkın olma kavramı ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Yapılan alan yazın araştırmaları sonucunda çocukluk çağı travma düzeyi yüksek olan ve psikolojik dayanıklılığı düşük olan bireylerin suça yatkınlık oranı yüksek olur.

Araştırmada, bireylerin çocukluk çağı travmalarının ve psikolojik dayanıklılığın suça yatkınlık ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çocukluk çağı travmalarının, psikolojik dayanıklılığın ve suça yatkınlığın demografik değişkenler bakımından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın demografik özelliklere ilişkin bulguları tartışılmıştır. Ardından değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmış ve bu ilişkiler değerlendirilmiştir.

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde katılımcıların büyük oranını üniversite mezunu kişiler oluşturmaktadır. Değişkenler açısından baktığımızda bu katılımcı grubuna ulaşabilmek araştırmayı olumlu etkilemiştir. Alan yazın araştırması yapılırken diğer çalışmaların da üniversite mezunu ya da üniversite öğrencisi gruplarla çalışıldığı gözlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyo-ekonomik düzeyinin orta olduğu bulunmuştur. Alan yazın çalışmalarında da sosyo-ekonomik düzey açısından yordayıcılık bulunmamıştır. Yapılan araştırmada da sosyo-ekonomik düzeyin ne olduğu değişkenler açısından yordayıcı değildir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun anne babasının sağ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda anne babanın sağ olup olmaması psikolojik dayanıklılık açısından risk faktörü olarak ele alınmıştır (Gizir, 2007). Psikolojik olarak dayanıklı olmak ya da olmamak dolaylı olarak suça yatkınlığı etkileyecektir. Anne babanın güncel durumda sağ olup olmadığı bilgisine ulaşmak yeterli bilgi olmamıştır çünkü önemli olan çocukluk çağında anne babanın hayatta olması ya da olmamasıdır. Çocukluk çağında ihmal ya da istismara uğramak çocukluk çağı travması geçirme ihtimalini arttırmaktadır (Toksöz, 2022). Benzer şekilde katılımcıların büyük çoğunluğunun anne babası birlikte ve özlerdir. Bu durum önceki çalışmalarda aile yaşantısının daha olumlu olacağı yönünde ele alınmıştır (Yargıç, Ersoy ve Oflaz, 2012). Alan yazın anne baba öz, hayatta ve birlikte olan çocukların daha az travma yaşayacağı ve psikolojik olarak dayanıklı olacağı yönündedir. Bunun sebebi olumsuz aile koşullarında çocuğun istismar ve ihmellere karşı güvenliğinin az sağlanacağı olarak söylenmiştir (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Başka bir açıdan bu çalışmanın örneklemini bu şekilde olumlu sayılan aile özelliklerine sahip olmasına rağmen çocukluk çağı travması yaşayan ve psikolojik olarak dayanıklılığı düşük olan bireyler olabildiklerini göstermiştir. Alan yazında bu durumu destekleyen çalışmalar vardır. İstismarın aile bireyleri tarafından uygulanmasının yaygın olduğu görülmüştür (Alparslan, 2014). İhmal ise bilinçsiz bir şekilde aileler tarafından uygulanabilmektedir (Şar, 1998).

5.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir (H4) hipotezi kapsamında demografik değişkenlere ilişkin bulgular incelenmiştir.

Araştırmacının amacına yönelik olarak kavramların cinsiyetle olan ilişkisine bakılmıştır. Elde edilen bulgular erkeklerin fiziksel ihmal, ilişkilere yönelik davranışlar, şiddete yönelik tutumlar, anti-sosyal niyet, haklılık düşünceleri ve suça yönelik davranışlar ve ilişkiler ölçeği puan ortalamaları anlamlı şekilde kadınlardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Kadınların ise psikolojik dayanıklılık puan ortalamaları anlamlı olarak erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Alan yazın incelemesi yapıldığında da erkeklerin fiziksel ihmal düzeylerinin kadınlara oranla anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir (Toksöz, 2022). Başka bir araştırmada da aynı şekilde erkeklerin fiziksel ihmal düzeylerinin anlamlı yüksek olduğu bulunmuştur (Güneri, 2017). Toplumda erkek çocuklarının fiziksel olarak dayanıklı görülmesi ve erkeklere yüklenen cinsiyet rollerine bakıldığında erkek çocuklarının daha çok fiziksel ihmale uğradığı düşünülebilir (Solmaz, 2019). Bireylerin psikolojik dayanıklılığının yüksek olabilmesi için; aile uyumu ve ailenin desteği, bireysel ve yapısal özellikler, dışsal destek birimleri (sosyal çevre, iş arkadaşları), fiziksel güçlülük, sosyal olma, zeka, iyi iletişim becerisi, öz yeterlilik, yetenek gibi kişisel özelliklerin olması gerekmektedir (Olsson ve ark., 2003). Bu özelliklere bakıldığında sosyal olmanın ve destek görmenin önemli olduğu görülüyor. Sosyallik ve destek görme kavramları da kadınların hayatında daha çok yer aldığı için psikolojik dayanıklı olmanın kadınlarda anlamlı yüksek çıkması anlaşılabilir. Kadın ve erkeklerin genel karakteristik özelliklerine bakıldığında sonuçlar yordanabilir oluyor.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların anne babalarının sağ olup olmadığı durumuna göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulgular sonucunda bu durumun anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bağlamda bakıldığında araştırmanın katılımcıları 18-35 yaş arası bireyleri kapsamaktadır. Bu bireylerin çocukluk çağı travmaları geçmişte olduğundan dolayı anne ve babalarının güncel durumda hayatta olup olmaması fark yaratmamaktadır. Alan yazın incelendiğinde çocuklukta anne ya da babanın sağ olma durumuna bakıldığında sadece çocukluk çağı travması açısından farklılık göstermektedir (Yılmaz, 2009). Psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğine bakıldığında ise farklılık bulunan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özetle bu çalışmada anne ve babanın sağ olma durumunu sadece güncel olarak ele almak çalışmanın zayıf yönü olmuştur.

Araştırmanın amacına yönelik katılımcıların anne ve babasının birlikte yaşama durumuna göre çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeklerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulgulara göre anne babası ayrı ve boşanmış katılımcıların duygusal taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel taciz, ilişkilere yönelik tutumlar, anti-sosyal niyet ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca ebeveynleri birlikte olan katılımcıların psikolojik dayanıklılık puanları yüksek bulunmuştur. Bu bulgulardan çıkarım olarak aile birliğinin olması bireylerin psikolojik açıdan sağlıklı olabilmesi yönünde fayda sağlamaktadır. Ailenin dağılmış olması ise bireylerin psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Alan yazın çalışmalarına bakıldığında tek ebeveyn ile yaşayanların duygusal, fiziksel, cinsel istismar düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur (Toksöz, 2022). Parçalanmış ailelerin çocuk istismarı konusunda risk grubunda olduğu bulunmuştur (Aral ve Gürsoy, 2001). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada tek ebeveyn ile yaşayan çocukların daha çok duygusal istismara maruz kaldıkları bulunmuştur (Akbaş, 2014). Parçalanmış ailelerde farkındalık düzeyinin az olması ihmal ve istismar gibi durumların farkına varılmaması bu ailelerde yetişen çocukların ihmal ve istismara maruz kalmasına sebep olmaktadır (Meraki, 2019). Araştırmamızın sonucu alandaki diğer çalışmalarla da desteklenir niteliktedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların eğitim durumlarına göre çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeklerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda okur-yazar, ilkökul ve ortaokul mezunu katılımcıların fiziksel ihmal, suç davranışı göstermiş arkadaş sayısı ve suç davranışında göstermiş arkadaş katsayısı daha yüksektir. Lise, üniversite, yüksek lisans ve doktora mezunu katılımcıların ise aşırı koruma-korunma puanları anlamlı olarak daha yüksektir. Bu sonuçlar eğitim düzeyinin bireylerin sosyal çevresini değiştirdiğini, farklılaştırdığını göstermektedir. Suçluluğa yönelik sosyolojik teoriler sonuçlara benzer şekilde suçun işlenmesinde çevresel faktörlerin etkisinin olduğunu savunur (Burkay, 2008). Fiziksel ihmal çocukların gelişim dönemlerindeyken ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından beslenme, bakım, barınma vb. ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır (Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Araştırmada eğitim düzeyi düşük bireylerin fiziksel ihmale uğradığı sonucu

çıkılmıştır. Bunlardan hareketle fiziksel ihmale maruz bırakan ailelerin çocukları eğitim düzeyi açısından da ileri gitmemektedirler.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerine göre çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeklerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bulgular düşük, düşük-orta sosyo-ekonomik düzeyde olan katılımcıların fiziksel ihmal, fiziksel istismar ve duygusal ihmal düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Orta, orta-yüksek ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyde olan katılımcıların ise psikolojik dayanıklılık oranları daha yüksek bulunmuştur. Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörlerden birisi de ekonomik düzeydir (Gizir, 2007). Bireylerin orta ve üstü sosyo-ekonomik düzeyde olması her türlü kaynaklara ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Kaynaklara erişimi daha kolay olan kişi de psikolojik olarak daha dayanıklı, baş etme becerisi olarak daha elverişli olabilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeyinin çocukluk çağı travmalarının yüksek olmasına sebep olmaktadır. Çocukluk çağında ihmal ve istismara uğramamak yine kaynaklara erişimle ilgili olmaktadır. Ekonomik olarak sıkıntıda olan aile çocuğun ihtiyaçlarını gidermede eksik kalmaktadır. Dolayısıyla çocuğun ihmal ve istismara uğrama olasılığı da artmaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların yaş ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeğinin farklılık durumu incelenmiştir. Elde edilen bulgular çerçevesinde yaş arttıkça duygusal istismar, anti-sosyal niyet, haklılık düşünceleri ve suça yönelik tutumları açısından düzeyleri azalmaktadır. Ek olarak da yaş arttıkça bireylerin psikolojik dayanıklılık oranları da yükselmektedir. Birey yaş aldıkça kendisini ihmal ve istismarlara karşı koruma ihtimali artmaktadır. Bireyin kendi kendini koruyabildiği yaşta etkilenme oranı da düşecektir. Suça yatkın olma davranışını genç yaşlarda çevreye uyum gösterme, hızlı karar alma, yanlış karar alma ihtimalinin yüksek olması gibi özelliklerden dolayı daha yüksektir (Sarıkaya, 2015). Yaş ilerledikçe bireyin beyin gelişimi, sosyal gelişimi arttığı için kişi suç işleme davranışına karar verirken daha mantıklı açıdan yaklaşabilmektedir. Kişilerin yaş almakla birlikte olaylara bakış açısı ve kişisel destek kaynaklarına erişim olasılığı artmaktadır (Bahadır, 2009). Bu durumlar da psikolojik dayanıklılık açısından koruyucu faktörler içerisine girmektedir. Kişinin koruyucu faktörleri ne kadar fazla ise psikolojik olarak dayanıklı olma ihtimali de artmaktadır.

5.2. Değişkenler Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin Tartışılması

Mevcut araştırmalar incelendiğinde çocukluk çağı travması ve psikolojik dayanıklılık ilişkisini yordayan çalışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte çocukluk çağı travması ve suça yatkınlık arasındaki ilişkiyi yordayan çalışmalar da yapılmıştır. Suça yatkın olma ve psikolojik dayanıklılık ikilisinin olduğu çalışmalara pek rastlanmamıştır. Duruma göre bu çalışmada çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkın olma değişkenleri arasındaki ilişki merak edilerek araştırılmıştır.

Araştırmanın çocukluk çağı travması düzeyi yüksek olan bireylerin suça yatkınlık düzeyleri de yüksektir (H1) hipotezi kapsamında çocukluk çağı travma ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular ışığında suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği ile çocukluk çağı travması ölçeği arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Elde edilen bulgudan hareketle çocukluk çağı travması artarken suça yatkın olma da düşük düzeyde artmaktadır. Bu durumda araştırmanın hipotezi doğrulanmış bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı istismarı ve ihmal düzeyi ile suça yönelik tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Altunpul, 2022). Yapılan başka bir çalışmada çocukları suça iten sebepler araştırılmıştır. Suça iten nedenler arasında sosyo-ekonomik statüsü ve ortamın olumsuz olması, ailesel faktörlerin olumsuz olması, bireysel- psikolojik faktörlerin etkisi, çevresel faktörlerin etkisi ve ailesel faktörlerin etkisi bulunmuştur (Öngören ve Katılmış, 2021). Ailesel, çevresel, psikolojik faktörlerin olumsuz olması bireyleri suça yatkın hale getirmektedir. Anne baba tutumlarının suç davranışını nasıl etkilediğiyle ilgili yapılan çalışmada anne baba tutumu koruyucu-istekçi ise suça yönelik az davranış gösterildiği bulunmuştur (Yılmaz, 2009). Anne babanın davranışlarının, ki bu başlık çocukluk çağı travmalarının içerisine girmektedir, bireyin suça yatkın olmasındaki payının büyük olduğu çalışmalarla gösterilmiştir. Yetişkin suçluluğuna sebep olan sosyo-ekonomik faktörleri araştıran çalışmada ekonomik teorisinin mala karşı suç davranışında açıklayıcı olduğu bulunmuştur (Demirel, 2017). Lise öğrencilerinin şiddet algılarını ve şiddet eğilim düzeylerini etkileyen faktörleri açıklamak amacıyla yapılan bir araştırmada ekonomik durumun, ailenin şiddet eğiliminin şiddet eğiliminde etkili faktörler olduğu bulunmuştur (Özgür, Yörükoğlu ve Arabacı, 2011). Araştırmanın alan yazında da desteklendiği görülmektedir. Çocukluk çağı travma düzeyi yüksek olan

bireyler olumsuz yaşam koşullarına maruz kaldığı için ileriki yaşamlarında da olumsuz yaşam koşullarını sürdürmekte ve bazen başkalarını maruz bırakabilmektedir. Çocukluk çağı travmaları bireylerin 18 yaşından önce maruz kalınan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ve ihmalin yanında ebeveyni kaybetme, anne babadan ayrılma, boşanma, göç, şiddete tanık olma, kazalar ve doğal afetler şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Suç kavramı, toplumsal yaşam için tehdit ve tehlike oluşturan, bireyleri sosyal, psikolojik, fizyolojik açıdan etkileyen tüm eylemler olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2009). İki tanımdan yola çıkarak bireylerin çocukluk çağında travma yaşamış olması onların da diğer insanları travmaya maruz bırakarak suça meyilli olmaya itmektedir. Travma yaşamış olan bireylerin çevresindeki insanları travma yaşamaya maruz bırakma ihtimali yüksek olmaktadır (Yılmaz, 2009). İnsan büyürken çeşitli gelişim dönemlerinden geçmektedir. Gelişim dönemlerinde çatışmalara ve anormalliklere maruz kalmaktadır. Bu gerilimler genellikle bireyin çocukluk ve gelişim dönemlerine denk gelmektedir. Çocukluk döneminde yaşanan problemlerle savaşmak zordur ve bu sorunlar çözülmeden kişi büyümektedir. Çözülmemeyen, üstü örtülen problemler yetişkinlikte psikolojik problemlere yol açmaktadır. Psikolojik olan problemi olan bireyler toplumdan sapan davranışlar göstermektedirler ve bu sapan davranışlar kişileri suç davranışına itmektedir (Dolu, 2012). Çocukluk çağı travmaları ve suça yatkın olma değişkenlerinin ilişkisi yapılan araştırmalarla ve kavramların tanımlarıyla desteklenmiştir. Araştırmanın H1 hipotezi anlamlı bulunmuştur.

Araştırmanın psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşük bireylerin suça yatkınlık düzeyleri yüksektir (H2) hipotezi kapsamında psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar ve ilişkiler ölçeği arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular psikolojik dayanıklılık arttıkça suç davranışı göstermiş arkadaş sayısı, suç davranışı göstermiş arkadaş katsayısı, ilişkilere yönelik tutumlar, şiddete yönelik tutumlar, anti-sosyal niyet puanlarının her birinin azalmakta olduğunu göstermektedir. Bu bulgudan yola çıkarak psikolojik dayanıklılığın arttıkça bireyin suça yönelik tutumlarında azalma görülmektedir. Kişinin psikolojik dayanıklılığının artması olaylara bakış açısının gelişmesi ve zorlukların üstesinden güçlü bir şekilde gelebilmesi demektir. Suç işleyen kişi ise psikolojik problemleri olan bireylerdir. Dolayısıyla psikolojik dayanıklılığın yüksek olması kişiyi suç işlemekten uzaklaştırmaktadır. Psikolojik olarak dayanıklı olan birey zor koşullar altında kaldığında diğer kişilere oranla daha sakin kalabilen,

mantıklı düşünebilen kişiler olmaktadır (Çaykuş ve Çaykuş, 2020). Yapılan bir araştırmada bireylerin empati düzeyleri ve suç işleme arasındaki ilişki incelenmiştir. Suça yönelmiş bireylerin empati düzeylerinin suça yönelmemiş bireylerden daha düşük olduğu saptanmıştır (Yılmaz, 2009). Empati kişinin diğer kişinin bakış açısından bakabilme becerisidir. Bakış açısı çeşitli olabilen kişi psikolojik bakımdan sağlıklı birey olmasına işaret etmektedir (Yılmaz, 2009). Psikolojik açıdan sağlıklı olan bireylerin dayanıklılığının yüksek olma ihtimali artmaktadır çünkü psikolojik olarak sağlıklı olmak dayanıklılığı koruyucu faktörlerden birisidir. Kurum bakımında olan çocukların psikolojik dayanıklılık düzeylerine ilişkin bir çalışma yürütülmüştür. Bu araştırmada kurum bakımında olan çocukların sosyal duygusal öğrenme yetenekleri ve öz yeterlilikleriyle psikolojik dayanıklılıkları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Toraman ve ark., 2022). Psikolojik dayanıklılığın artması için yine psikolojik olarak sağlıklı olmanın önemi vurgulanmıştır. Yetişkinleri suça iten sebeplerin araştırıldığı bir çalışmada cana karşı suç işleme davranışının açıklanmasında bireysel özelliklerin etkili olduğu bulunmuştur (Demirel, 2017). Bu çalışmada birisinin canına zarar verme davranışında kişinin bireysel özelliği vurgulanmıştır psikolojik dayanıklılık, psikolojik olarak sağlıklı olma kişinin bireysel özelliğidir. Yapılan bir araştırmada kişinin benlik saygısı arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyinin de arttığı bulunmuştur (Sarıkaya, 2015). Suçu psikolojik açıdan ele alan kuramlar bireysel dinamiklere ve bireyi davranışa götüren dinamiklere dikkat çekmektedir (Altunpul, 2022). Kişinin benlik saygısı da suça götüren bireysel dinamiklere örnek oluşturmaktadır. Psikolojik dayanıklılığı arttırmak için duygular ve duyguların düzenlenebilmesiyle ilgili çalışmalar yapmak gerekmektedir (Çınar ve Eminoğlu, 2022). Duygular gerçek durumların kendinden daha çok gerçek durumların bilişsel yorumlamaları ile çalışır. Duygularımız, motivasyonumuzun ve davranışlarımızın temelini oluşturur (Soloshenko, 2017). Duygularımız davranışlarımızın temelini oluşturduğu için duygularla çalışıp dayanıklılığı arttırmak dürtüsellik davranışlarını azaltacak ve dolaylı yoldan suça meyili de azaltacaktır. Suç ile ilgili koruyucu faktörler kişisel yönelim ve yeterlilikler, aile ortamı ve ilişkileri, dışarıdan alınan destek sistemleridir (Altunpul, 2022). Suça yönelik koruyucu faktörleri incelediğimizde psikolojik olarak dayanıklı olmanın koruyucu faktörleriyle örtüşmektedir. Psikolojik dayanıklılık arttıkça suça yönelik tutumlarda azalma görüldüğünü araştırmanın sonuçları göstermektedir. Alan yazında psikolojik dayanıklılık ile suça yatkın olma konusunda direkt olarak bir çalışma bulunamamıştır.

Bahsedilen çalışmalarla desteklendiği üzere psikolojik dayanıklılık ile suça yatkınlık açısından dolaylı araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmaya başlarken alanda böyle bir açıklığı araştırıyor olmak çok kıymetli olarak görülmüştür. Bu iki değişken arasındaki ilişki alan yazında dolaylı olarak desteklenmeye çalışılmıştır. Asıl olan araştırma sonucunda bu hipotezin doğrulanmış olmasıdır. Alan yazın çalışmalarında dolaylı olarak ele alan birçok çalışma bu iki değişkenin ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Bireyin psikolojik olarak dayanıklı olması konusunda alan yazında özellikle psikolojik olarak sağlıklı olma, duygular üzerinde çalışma ve bakış açısı kazanma noktaları vurgulanmıştır. Vurgulanan bu noktalar suça yatkın olmayı tam tersi yönde etkileyen kavramlardır.

Araştırmanın ocukluk çağında travma düzeyi yüksek bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşüktür (H3) hipotezi kapsamında çocukluk ağı travması ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda duygusal ihmalin psikolojik dayanıklılığın anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Duygusal ihmal psikolojik dayanıklılığı negatif yönde yordamaktadır. Duygusal ihmal arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın hipotezi doğrulanmıştır. Araştırmaya başlarken yapılan alan yazın taramasında çocukluk ağı travması geçmişten bugüne çok kez çalışılmış bir konu olarak bulundu. Son zamanlarda ise psikolojik dayanıklılık kavramıyla ilgili araştırmalar arttıkça bu iki değişkenin ilişkisinin de sıkça araştırıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Çocukluk ağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık ilişkisini araştıran bir çalışmada çocukluk ağı travmalarının psikolojik dayanıklılığı anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmış (Toksöz, 2022). Covid-19 pandemi sürecinde yapılan bir çalışmada pandemi sebebiyle çocukların psikolojik dayanıklılıklarının düştüğü saptanmıştır (aykuş ve aykuş, 2020). Pandemi dönemi her bireyi etkilemiş olsa da çocukların her ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılayamıyor olmaları, gelişimlerini tamamlamamış olmaları ve psikolojik sağlık sorunlarına daha açık hale gelmeleri sebepleriyle çocukların dayanıklılıklarını daha çok etkilemiştir. Çocukluk ağında yaşanılan olaylar hem o dönemin hem de yetişkinlik döneminin dayanıklılığını etkiliyor. Yapılan bir araştırmada kişilerin benlik saygısının psikolojik dayanıklılık ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın bulguları kişinin benlik saygısı arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyinde de artış olduğunu göstermektedir. Benlik saygısıyla ebeveynlerin birliktelik durumu arasında anlamlı yordama bulunmuştur (Sarıkaya, 2015). Benlik saygısının temeli çocukluk döneminde

atıldığı için çocukluk yaşantısının dayanıklılığı etkilediği saptanmıştır. Duygusal ihmal çocukluk döneminde birden fazla tavır ve davranışı içine alan önemli ve yaygın bulunan bir çocukluk dönemi travma türüdür (Dinleyici ve Dağlı, 2016). Duygusal ihmal ve istismarın saptanması kolay olmadığından çocuk uzun süre maruz kalabilir. Bu travmanın kişide bıraktığı psikolojik ve davranışsal etkileri hayat boyu sürebilir (Dinleyici ve Dağlı, 2016). Yaşam boyu sürebilen bu etkiler kişilerin psikolojik sağlıklarını bozabileceğinden ötürü kişi psikolojik olarak sağlam olamayacaktır. Yapılan bir çalışmada kardeş sayısı, ailede hangi sırada doğduğu, evde bulunan kişi sayısı, yaşanan yer, sosyo-ekonomik düzey, ebeveynlerin sağ olması /birlikte olması, madde kullanım konumu, çevreyle duygusal paylaşımında bulunması, anne-baba tutumu gibi değişkenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarını etkilediği bulunmuştur (Bahadır, 2009). Lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ebeveynleri birlikte olan öğrencilerin yılmazlık düzeylerinin ebeveynleri boşanmış olan öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunmuştur (Özcan, 2005). Yapılan başka bir çalışmada ebeveynlerden algılanan duygusal istismar ve ihmalin öz yeterlik ve psikolojik dayanıklılık konusunda kısmi ara bulma görevi üstlendiği bulunmuştur (Arslan ve Balkıs, 2016). Bir araştırmada öğretmen ve anne davranışından algılanmış olan duygusal ihmal ve istismarın davranış sorunlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir (Şimşek ve Önder, 2011). Psikolojik dayanıklılık bireyin travmatik yaşam olaylarının getirdiği zorluklara uyum sağlayabilme becerisi olarak tanımlanır (Toksöz, 2022). Psikolojik dayanıklılıkla ilgili bazı risk faktörleri bulunmaktadır. Bunlardan birisi çocuğun ebeveynleri tarafından ihmal edilmesidir. Dolayısıyla ihmalin risk faktörü oluşturarak kişilerin psikolojik dayanıklılıklarını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir (Toksöz, 2022). Psikolojik dayanıklılık risk faktörlerinden bir başkası ise ailesel risk faktörleridir. Ailesel risk faktörleri aile içi ihmal ve istismarın olması, ebeveynlerin hayatta olmaması, ebeveynlerin boşanmış olması, aile üyelerinden suç işlemiş birisinin varlığı gibi birçok maddeyi içerir (Gizir, 2007). Bu risk faktörleri bireylerin psikolojik olarak iyi hissetmesine engel olmaktadır. Bununla birlikte kişi psikolojik olarak dayanıklı olabilecek gücü bulamamaktadır. Çocukluk çağında travma yaşamak yetişkinlikte psikolojik bozuklukların olması, yaşama karşı güvensiz olma gibi olumsuz yaşam deneyimleri yaşamaya sebep olur (Yargıç, Ersoy ve Oflaz, 2012). Psikolojik dayanıklılık kavramı ise kısaca yaşamın olumsuzluklarına karşı uyum sağlama becerisidir. Psikolojik dayanıklılığın risk faktörleri kişisel, ailesel ve çevresel olmak üzere üç başlık şeklinde ele alınmaktadır (Gizir, 2007). Çocukluk çağında travma

yaşamış olan bireyler dayanıklılığın risk faktörlerine sahip olmaktadır. Dolayısıyla çocukluk çağında travma yaşamış bireylerin psikolojik olarak daha güçsüz konumda olması sonucu çıkmaktadır. Alan yazın araştırmalarıyla da desteklendiği üzere çocukluk çağında travma yaşamış olmak bireyin psikolojik olarak dayanıklı olmasını etkilemektedir.

Araştırmanın temel problemi kapsamında çocukluk çağı travması ve psikolojik dayanıklılığın suça yönelik tutumlar ve ilişkiler üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde çocukluk çağı travmalarına göre psikolojik dayanıklılığın suça yönelik tutumlar ve ilişkiler üzerinde daha fazla etkili olduğunu göstermiştir. Ek olarak psikolojik dayanıklılık arttıkça suça yönelik tutumlar ve ilişkiler azalmaktadır. Psikolojik dayanıklılığı bireyin travma, tehdit, ailevi sıkıntılar ve ilişkisel sıkıntılar, önemli sağlık sorunları, iş ortamı ve ekonomik problemler benzeri önem arz eden stres kaynaklarına karşı genel bir başarı ve adapte olma süreci olarak tanımlamaktadırlar (Basım ve Çetin, 2011). Çocukluk çağı travmaları kişilerin 18 yaş öncesinde maruz kalınan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ve ihmalin yanından ebeveyni kaybetme, anne babadan ayrılma, boşanma, göç, şiddete tanık olma, kazalar ve doğal afetler şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik ve Hoccoğlu, 2018). Suç toplumsal yaşam için tehdit ve tehlike oluşturan, bireyleri sosyal, psikolojik, fizyolojik açıdan etkileyen tüm eylemler olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2009). Araştırmada bulunan tüm değişkenlerin tanımlamalarından yola çıkarak bireyleri psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik olarak etkileyen ya da etkilenmenin sonucu davranışları oluşturan durumlar denilebilir. Değişkenlerin tanımlarında birçok benzerlikler bulunmaktadır. Benzerliklerin fark edilmesi sonucunda aralarındaki ilişki merak edilmiştir. Alan yazında çocukluk çağı travması ve suç ilişkisini, çocukluk çağı travması ve psikolojik dayanıklılık ilişkisini inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Psikolojik dayanıklılık ve suç ilişkisini inceleyen araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmada bulunan değişkenlerin ilişkisini inceleyen çalışma da bulunmamaktadır. Fakat dolaylı olarak incelendiğinde değişkenlerin birbirleriyle ilgili bağlantıları açıklanmıştır. Bu dolaylı bağlantıdan yola çıkarak üç değişkenin arasında bağlantı olacağı araştırmanın hipotezlerinde belirtilmiştir. Çocukluk çağı travması ve suç arasında daha sıkı ilişki beklenirken psikolojik dayanıklılık ile suç yatkınlık arasında daha anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özetle

araştırmanın temel sorunu olan çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkın olma değişkenleri arasında bağlantı saptanmıştır.

5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Gelecek Araştırmalar için Öneriler

Çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılığın suça yatkın olmaya etkisini inceleyen bu araştırmanın alan yazına sağladığı katkıları olmuştur. Bunun yanında araştırmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu sınırlılıklardan hareketle gelecek araştırmalar için de önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğunu üniversite mezunu kişiler oluşturmaktadır. Üniversite mezunu kişiler eğitim düzeyi açısından iyi bir kesimi oluştururlar. Eğitim düzeyi bakımından iyi düzeyden bireylerin bulunuyor olması eğitim düzeyinin çeşitliliği bakımından sınırlılık oluşturmaktadır. Gelecek araştırmalarda eğitim düzeyi bakımından çeşitliliği yakalayabilmek konunun geniş alanda incelenmesi bakımından kıymetli bulunmaktadır.

Araştırmada demografik bilgi olarak anne babanın sağ olma ve birlikte olma durumu güncel olarak sorulmuştur. Güncel olarak bu bilgiyi almak araştırmanın sınırlılığıdır. Bu bilginin çocukluk dönemindeki durumunu öğrenmek gereklidir. Çocukluk çağı travması bakımından anne ve babanın çocukluk döneminde sağ olma ve birlikte olma durumunu öğrenmek daha anlamlı bir bilgi olacaktır. Gelecek araştırmalarda çocukluk çağı travması incelenirken çocukluk döneminde anne ve babanın birlikte ya da sağ olma durumunu öğrenmek daha faydalı olacaktır. Demografik bilgi açısından değişkenleri daha iyi açıklayacak demografik özellikler sorulabilir.

Çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ya da suça yatkın olma değişkenleri bakımından demografik özellik olan yaş değişkeniyle ilgili alan yazında pek çalışma bulunamamıştır. Bu sebeple yaşa yönelik çıkarım yapılamamıştır. Bu kavramlarla ilgili yaş değişkenini yordayacak, çıkarım yapılabilecek daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili alan yazında birçok araştırma bulunmaktadır. Buna rağmen psikolojik dayanıklılık değişkeni ile suça yatkınlık değişkeni arasında direkt araştırmanın olmaması sınırlılıktır. Araştırmada bulunan kavramlardan çocukluk çağı travması ve psikolojik dayanıklılık ile ilişkili alan yazında araştırmalar

bulunmaktadır. Çocukluk çağı travması ve suça yatkınlıkla ilgili de araştırmalar bulunmaktadır. Çocukluk çağı travması ve suça yatkınlık kavramları arasında ise dolaylı olarak ilişki olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır fakat direkt iki kavramın ilişkisine yönelik yapılan bir araştırma yoktur. Bu iki kavram arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla dolaylı olarak anlatılan çalışmalara yer verilmiştir. Yapılan bu araştırmada psikolojik dayanıklılık ve suça yatkın olma değişkenleri arasındaki ilişki gösterilmiştir. Bulgular psikolojik dayanıklılık arttıka suça yönelik evre ve tutumların azalmakta olduğunu göstermektedir. Gelecek araştırmalarda psikolojik dayanıklılık ve suça yatkın olma ile ilgili araştırmaların yapılması alan açısından kıymetli bulunmaktadır.

Araştırmanın lekleri doldurulurken katılımcıların ne kadar içtenlikle doldurduğu kontrol edilemediğinden bu soru işareti de araştırmanın sınırlılığıdır.

Katılımcılar lekleri doldururken ilk olarak ‘ocukluk ağı Travmaları’ leğini doldurmuşlardır. Bu ölçekten sonra dissosiyeye olma riski vardır. Bu sebeple sonraki çalışmalarda ölçek sırasına daha çok dikkat edilmesi onerilmektedir.

Bu araştırmada olan çocukluk ağı travmaları, psikolojik dayanıklılık ve suça yönelik tutumlar değişkenlerinin bir arada bulunduğu başka bir araştırma yoktur. Araştırmanın bulguları söz konusu değişkenler arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Çocukluk ağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkınlık değişkenlerinin ilişkisini gösteren başka çalışmalar da yapılması onerisinde bulunulabilir.

5.4. Sonuç

Bu araştırmanın sonucunda çocukluk ağı travması olan, psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük olan bireylerin suça yatkın olmaya yönelik etkileri ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın kendine özgü sınırlılıkları olmasına rağmen alan yazına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Psikolojik dayanıklılık kavramı günümüzde yaygın çalışılan kavramlardan biridir. Çocukluk ağı kavramı ise geçmişten beri sıkça çalışılmış ve hala da davranışlarımıza olan etkisini sürdürdüğü için araştırılmaya devam edilmektedir. Yanı sıra gün geçtikçe artan suç işleme davranışını da göz önünde bulundurunca bu kavramların ilişkisini araştırmak insan davranışı ve toplum için önemli bulunmektedir. Suça yatkın olmanın sebepleri belirlenebilirse suç işleme davranışını azaltmaya yönelik tedbirler alınabilir. Bireysel terapilerde kişilerin

çocukluk çağı travmaları üzerinde çalışarak travmalara yeni bakış açısı kazandırılabilir. Bunun yanında terapilerle kişileri psikolojik olarak nasıl daha dayanıklı olunabileceği konusunda beceriler kazandırılabilir. Grup terapileri ya da çalışmalarıyla destek olunabilir. Suç davranışının, suça meyilli olmanın sebepleriyle ilgili eğitimlerle toplum bilinci sağlanabilir. Bu sayede aileler çocuklarını yetiştirirken dikkat edebilir ve bireyler de kişisel farkındalıklarını oluşturabilirler. Suç davranışını azaltabilmek toplumun refahı ve bireylerin kendilerini güvende hissetmeleri açısından kıymetlidir. Günümüzde suç davranışının artmasıyla birlikte toplumsal olarak güvende hissetmeme ve kaygı yaşanmaktadır. Çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık ve suça yatkın olma kavramlarının önceden bir arada çalışılmamış olmasından dolayı alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, G. E. (2014). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları: Ankara Altındağ ve Çankaya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(2), 75-96.
- Akıncı-Sokullu F. (1999). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 95-119.
- Aktepe, E., Işık, A., Kocaman, O. ve Eroğlu, F. Ö. (2013). Değerlendirilen cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerin demografik ve klinik özellikleri. *Yeni Symposium Journal*, 51(2), 115-120.
- Alparlan, A. H. (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi Kocatepe Medical Journal*, 15(2), 194-201.
- Altunpül, N. (2022). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı istismarı ve ihmali ile suça yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- American Psychiatric Association (APA) (1994). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed.) (DSM-IV), Washington DC: American Psychiatric Association.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 36-39.
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206-214.
- Azeem, S. (2010). Mohammad; personality hardiness, job involvement and job burnout among teachers. *International Journal of Vocational and Technical Education*, 2(3), 36-40.
- Bahadır, E. (2009). *Sağlıkla ilgili fakültelerde eğitime başlayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bahar, G., Savaş, H. A., ve Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Bahar, G., Savaş, H. A., ve Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.

- Basım, H. N., & Çetin, F. (2011). Yetişkinler için psikolojik Dayanıklılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-116.
- Bayraktar, S. (2012). *Psikolojik travma*. Ankara: Nobel Tıp yayınları.
- Beardslee, W. R., & Podorefsky, D. (1988). Resilient adolescents whose parents have serious affective and other psychiatric disorders: importance of self-understanding and relationships. *The American Journal of Psychiatry*, 145(1),63-69.
- Beşe, E. (2013). İnsan niçin suç işler? Suçun nedenselliğine ilişkin temel yaklaşımlar. İçinde. F. Tepecik (Ed.), *Suç önleme modelleri* (ss.2-32). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Block, J. H., & Block, J. (2014). He role of ego-control and ego-resiliency in theorganization of behavior. In Development of cognition, affect, and socialrelations. *Psychology Press.*, 49-112.
- Bonanno, G. A. ve Mancini, A. D. (2008). The human capacity to thrive in the face of potential trauma. *Pediatrics*, 12 (2), 369- 375.
- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, I. Ve Çoban, Ş. (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 44 (100), 6.
- Burkay, S. (2008). *Suç teorileri ve suç olgusu: Antalya örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Calhoun, L. G. ve Tedeschi, R. G. (1999). *Facilitating posttraumatic growth: a clinician's guide*. Charlotte: Routledge.
- Cevizci, O. ve Müezzini, E.E. (2019). Sağlık çalışanlarında psikolojik belirtilerin ve psikolojik dayanıklılığın incelenmesi. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology*, 1(3), 166- 172.
- Cox, D.A. (2004).Leaders fostering resiliency in schools (Yayınlanmış doktora tezi). Pittsburgh Üniversitesi, ABD.
- Çaykuş, E.T. ve Çaykuş, T. (2020). *Covid-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler*, 7(5), 95-113. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi.
- Çelik, F.G. ve Hocaoğlu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 695-711.
- Çınar, S.E. ve Eminoğlu Z. (2020). *Bilişsel davranışçı temelli psiko-eğitim programının psikolojik dayanıklılık ve duygu düzenleme üzerine etkisi*, 15(21), 555-582. 23 Ocak 2020, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi.
- Çorbacı, E. (2017). *KKTC’de gece kulüplerinde ve devlet dairelerinde çalışan kadınların, çocukluk çağı örselenmeleri, tükenmişlik ve iş doyumlarının karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs.
- Demirel, P. (2017). *Yetişkin suçluluğuna neden olan sosyoekonomik faktörler* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Demirkapı, E. Ş. (2014). *Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, Aydın.
- Department of Communities and Justice (2020). *Risk and protective factors*.
- Dinleyici, M. ve Dağlı, F. (2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 18-27.
- Dolu, O. (2012). *Suç teorileri*. (4. Basım). Seçkin Yayıncılık

- Dönmez, H. B. (2018). *Otoimmün hastalıklar ile benlik saygısı ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*, Beta Yayınları, İstanbul, 396.
- Durak, M. (2002). *Ergenlerin duygusal özerkliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2002). World report on violence and health.
- Eriksson, C. ve ark. (2013). Factors associated with adverse mental health outcomes in locally recruited aid workers assisting iraqi refugees in Jordan, 22(6), 660-680. 04 Şubat 2013.
- Farrington, D. P., Loeber, R., ve Ttofi, M. M. (2012). Risk and protective factors for offending. In B. C. Welsh & D.P. Farrington (Eds.) *The Oxford handbook of crime prevention* [Oxford suç önleme el kitabı](p.46-69).Oxford University Press.
- Fletcher, D. ve Sarkar, M. (2013). *Psychological resilience*. *European Psychologist*, 1-33.
- Gibbons C. (1994). *Talking about crime and criminals*. New Jersey: Prentice Hall.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26),129-138.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28),113-128.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment: a conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 697-714.
- Gökçe, B. (1993). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik güçlülük ve ruh sağlığı arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Güner, Ş., Güner, S., ve Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; istismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- Güneri, E. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social and Education Research*, 3(1).
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İçli, T. (1994). *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İnci, F. ve Boztepe, H. (2013). Travma sonrası büyüme: Öldürmeyen acı güçlendirir mi? *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(2), 80-84.
- İşsevenler, V. (2012). Suç kavram ve teorisine dair bir deneme. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2, 51-58.
- Kaleağası, H., Özge, A., Toros, F., ve Kar, H. (2009). *Cinsel istismar sonrası belirginleşen çocukluk çağı migren başağrısı: Olgu sunumu*. 21(2), 80-82. Ağrı.
- Kalkan, M. ve Deniz, V. (2013). Risk kavramı üzerine.13(48). 43-48. 01 Mayıs 2013, Dergipark.

- Kaner, S. (2019). Suçluluğu açıklayan yaklaşımlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences(JFES)*, 25 (2), 473-496.
- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., ve Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214-1222.
- Kararırmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-138.
- Kelle, Ö. (2016). *What makes us resilient: the predictors of resilience*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Kepenekçi, Y. K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 262-275.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford Publications. New York London
- Kourt, R. (2011). *18-24 yaş arası üniversite öğrencilerinde Çocukluk Çağı travmalarının dissosiyatif yaşantılar ve suçluluk-utanç duyguları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Maddi, S. (2006). Hardiness: the courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*, 1(3), 160-168.
- Maddi, S. R. (2004). Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of humanistic psychology*, 44(3), 279-298.
- Maddi, S. R. ve Khoshaba, D. M. (1994). Hardiness and mental health. *Journal of Personality Assessment*, 63(2), 265-274.
- Masten, A. S., Morison, P., Pellegrini, D. ve Tellegen, A. (1990). Competence under stress: risk and protective factors. (Ed: J. Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Nuechterlein ve S. Weintraub) *Risk and protective factors in the development of psychopathology*. New York: Cambridge University Press.
- Masten, A.S., Best, K.M. ve Garmezy, N. (1990). Resilience and development: contributions form the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2 (4), 425- 444.
- Meraki, S. (2019). *Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Olsson, C.A. Burns, J.M. ve ark. (2003). Adolescent resilience: a concept analysis. *J Adolesc*, 26, 1- 11.
- Ortaç, K. E. (2007). *Delice ceza mahkemelerinde iki yılda görülen davaların işlenen suç nedenlerine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öngören, H. ve Katılmış, A. (2021). Çocukları suça iten nedenler ve alınması gereken önlemler: İstanbul emniyet müdürlüğü çocuk şube müdürlüğü görevlilerinin görüş ve değerlendirmeleri. *Çocuk ve Medeniyet*, 6(11), 83-108.
- Özcan, B. (2005). *Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.

- Pelendecioğlu, B. ve Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Polat O. (2004). Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Puvimanasinghe, T., Denson, L., Augoustinos, M. ve Somasundaram, D. (2015). *Vicarious resilience and vicarious traumatisation: experience of working with refugees and asylum seekers in south australia*, 52(6), 743- 765.
- Romano, J. L. ve Hage, S. M. (2000). Prevention: A call to action. *The Counseling Psychologist*, 28(6), 854-856.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3), 316-331.
- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 yaş arası ergenlerin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Saveanu, R.V. ve Nemeroff, C.B. (2012). Etiology of depression: genetic and environmental factors. *Psychiatric Clinics*, 35 (1), 51-71.
- Sevük, D. (2017). Metaforlar aracılığıyla hikayelerimiz ve psikoterapi. *Pivolka*, 7 (25), 16-19.
- Seyhan, K. ve Eryılmaz, M. B. (2004). Gelişmiş ülkeler ve Türkiye uygulamasında suç önleme stratejileri. *Liberal Düşünce*, 34,5-34.
- Simich, L. ve Andermann, L. (2014). *Refuge and resilience*. New York: Springer Science Business Media.
- Skowron, E. ve Reinemann, D.H. (2005). Effectiveness of psychological interventions for child maltreatment: a meta-analysis. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 42 (1), 52.
- Sokullu-Akıncı, F. (2003) *Kriminoloji ve viktimoloji bağlamında aile içi şiddete genel bir bakış: Türkiye’de aile içi şiddet*. Beta Basım Yayım.
- Solmaz, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Soloshenko, A. (2017). Cognitive approach to emotion management. (P. Busch, J. Mathieson et al. Eds.). *The IV International Congress on Social Sciences and Humanitie* içinde (s.174-179).
- Soysal, M.N. (2016). *Facebook Bağımlılığı ve Psikolojik Dayanıklılık* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Sulan, Ö.N. (2013). *Sosyolojik açıdan suçlu çocuklara özel yargılama usulleri ve çocuk suçları: gülşehir örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.
- Şar, V. (1998). Kötüye kullanım ve ihmalle ilişkili sorunlar. *Psikiyatri Temel Kitabı*, 2, 823- 833. Hekimler Yayın Birliği.
- Şar, V. (2017). Savaş ve terör yaşantılarında travma sonrası stres. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 33, 114- 120.
- Şar, V. (2018). *Dissosiyatif Bozukluklar*. Karamustafalıoğlu KO, editör. *Temel ve Klinik Psikiyatri*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Şar, V., Öztürk, P. E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğininTürkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4), 1054-1063.
- Şenkal, İ. (2013). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı*

- rolünün incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Şimşek, S. ve Önder F. (2011). Ergenlerde davranış problemlerinin, anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi. *Elementary Education Online*, 10(3), 1124-1137.
- Şimşek, Ş. ve Gençoğlu, S. (2014). Cinsel istismar mağdurlarında istismar süresi ve sıklığı ile travma belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dicle Tıp Dergisi*, 41(1), 166- 171.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, UNICEF. (2010). *Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*.
- Terr, L. C. (2003). Childhood traumas: An outline and overview. *Focus*, 1(3), 322-334.
- The Community Safety & Crime Prevention Council Statement (CS&CPC Statement) (1996). *The root causes of crime*.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Toksöz, G. (2022). *Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının psikolojik dayanıklılık ve öfke ifade tarzı ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, İstanbul.
- Toraman, Ç., Sarıgedik, E., Toraman, M. ve Noyan, C. (2022). Kurum bakımında kalan ergenlerin, psikolojik dayanıklılık, öz yeterlilik ve sosyal duygusal öğrenme becerilerinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(1), 169-184.
- Turhan, E., Sangün, Ö., ve İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *15*, 153-7.
- Tümlü, G.Ü. ve Receptoğlu, E. (2013). Üniversite akademik personelinin psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 205- 213.
- Türkçapar, M. H., Sungur, M. ve Sargın, E. (2015). Bilişsel davranışçı terapiler. (E. Köroğlu ve H. Türkçapar Ed.) *Psikoterapi yöntemleri kitabı* içinde (s. 77-144). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Tyler, K. A. (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6), 567-589.
- Uluğtekin, S. (1991). Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaştırma, bizim büro basımevi, Ankara, 96-104.
- Wright, M. O., Crawford, E., ve Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: the mediating role of maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 33(1), 59-68.
- Yalçın, S. (2013). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile Stres, Psikolojik Dayanıklılık ve Akademik İyimserlik Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yargıç, İ., Ersoy, E. ve Oflaz, S. (2012). *Çocukluk çağı travmalarının intihar girişimi ve kendine zarar verme davranışı ile ilişkisi*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (13), 277-284. 28 Temmuz 2012.
- Yavuzer, H. (1981). *Psikososyal açıdan çocuk suçluluğu*, İ.Ü.E Fakültesi Yayınları, İstanbul 1996 Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi kitapevi, İstanbul, 176. 2001 *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2009). *Suçta yönelmiş ve yönelmemiş 14-18 yaş arası ergenlerin empati düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek

- lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yılmaz, E. (1992) Hukuk Sözlüğü (dördüncü baskı), Ankara: Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş.
- Yolga-Tahiroğlu, A., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G. ve Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(2), 67-81.
- Yüzbaşı, D. ve Künüroğlu, F. (2020). *Başarılı yaşlanma ve yaşlılık döneminde psikolojik dayanıklılığı arttırmanın yolları*, 588- 598. ResearchGate.

Ekler

Ek-1. Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın katılımcı,

Bu anket, İstanbul Topkapı Üniversitesi Psikoloji Bölümü Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Melva Şenocak'ın araştırmasını yaptığı yüksek lisans tezi kapsamında size sunulmaktadır. Katılmayı kabul ederseniz ortalama 20 dk. Sürecek 3 anket dolduracaksınız.

Çalışmada her soruya vereceğiniz yanıtlar son derece önemli olduğundan, lütfen her soruyu dikkatle okuyup size en uygun gelen cevabı anket içindeki yönergeleri dikkate alarak veriniz. Ankette yer alan soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur, sizden istediğimiz kendi düşüncelerinizi bize söylemenizdir. Anket içerisinde sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Vereceğiniz bilgiler kimlik bilgileriniz alınmadan tamamıyla gizli tutularak, yalnızca araştırmacılar tarafından, diğer katılımcıların cevaplarıyla birleştirilip grup düzeyinde değerlendirilecektir.

Çalışmadan elde edilecek sonuçlar bilimsel bildiri, sunum ve yayınlarda kullanılacaktır. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada sizi rahatsız eden herhangi bir soruyla karşılaşırsanız ya da ankete devam etmek istemezseniz bu durumda anketi yarıda bırakmakta tamamen özgürsünüz. Veri toplama ve analiz sürecinin sonunda elde edilen bulgularla ilgili tüm sorularınız cevaplandırılacaktır.

Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Tarih:

İmza

Araştırmacının imzası

...../...../.....

.....

.....

Ek-2. Demografik Bilgi Formu

Aşağıdaki soruları doğru bir şekilde yanıtlayınız.

1. **Cinsiyetiniz:**

2. **Yaşınız:**

3. **Eğitim durumu:**

Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans-
doktora

4. **Sosyo- ekonomik düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz ?**

Düşük Düşük-orta Orta Orta- yüksek Yüksek

5. **Anne ve babanız sağ mı ?**

İkisi de sağ Anne sağ- baba ölü İkisi de ölü Baba sağ- anne ölü

6. **Anne ve babanız birlikte mi ?**

Birlikte Ayrı yaşıyor Boşanmış

7. **Anne ve babanız öz mü ?**

İkisi de öz Anne öz- baba üvey İkisi de üvey Baba öz- anne üvey

Ek-3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz:

1. Hiçbir zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

Çocukluğumda ya da ergenliğimde...

- 1) Yeterli yemeğim olurdu. (1) (2) (3) (4) (5)
- 2) Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu. (1) (2) (3) (4) (5)
- 3) Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 4) Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 5) Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 6) Üst baş açısından bakımsızdım. (1) (2) (3) (4) (5)
- 7) Sevildiğimi hissediyordum. (1) (2) (3) (4) (5)
- 8) Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu. (1) (2) (3) (4) (5)
- 9) Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya d hastaneye gitmem gerekmişti. (1) (2) (3) (4) (5)
- 10) Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 11) Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu. (1) (2) (3) (4) (5)
- 12) Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum. (1) (2) (3) (4) (5)
- 13) Anne ya da babam fikirlerimi önemserdi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 14) Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 15) Fiziksel bakımdan hırpalanmış olduğuma inanıyorum. (1) (2) (3) (4) (5)
- 16) Çocukluğum mükemmeldi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 17) Bana o kadar kötü vuruyorlar ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu. (1) (2) (3) (4) (5)
- 18) Ailemden birisi benden nefret ederdi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 19) Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 20) Biri bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurtmaya çalıştı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 21) Kendisi ile cinsel ilişki kurmadığım takdirde bana zarar vermeye tehdit eden biri vardı. (1) (2) (3) (4) (5)

- 22) Benim ailem dünyanın en iyisiydi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 23) Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 24) Birisi bana cinsel tacizde bulundu. (1) (2) (3) (4) (5)
- 25) Ailemdelikler bana karşı suçlayıcıydı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 26) İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecektir birisi vardı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 27) Cinsel istismara uğradığım kanısındayım. (1) (2) (3) (4) (5)
- 28) Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi. (1) (2) (3) (4) (5)
- 29) Ailemdelikler yaşıtırlarımla ve arkadaşlarımla görüşmemi kısıtlardı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 30) Ailemdelikler her şeyime karıştırdı. (1) (2) (3) (4) (5)
- 31) Anne ve babam bir işi kendi başıma yapmama fırsat verirdiler. (1) (2) (3) (4) (5)
- 32) Ailemdelikler rahat vermeyecek derecede peşimdeydiler. (1) (2) (3) (4) (5)
- 33) Anne ya da babam beni kontrol etmek için kişisel eşyalarımı benden habersiz karıştırdı. (1) (2) (3) (4) (5)

Ek-4. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Aşağıdaki cümlelerden hangisine daha yakınsanız o şıkkı işaretleyiniz.

1. Beklenmedik bir olay olduğunda
Her zaman çözüm bulurum (1) (2) (3) (4) (5) Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların
Başarılması zordur (1) (2) (3) (4) (5) Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır
Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda (1) (2) (3) (4) (5) Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4. olmaktan hoşlanıyorum
Diğer kişilerle birlikte (1) (2) (3) (4) (5) Kendi başıma
5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı
Benimkinden farklıdır (1) (2) (3) (4) (5) Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları
Hiç kimseyle tartışmam (1) (2) (3) (4) (5) Arkadaşlarımla/ Aile üyeleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi
Çözmem (1) (2) (3) (4) (5) Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi
Nasıl başaracağımı bilirim (1) (2) (3) (4) (5) Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir işe/projeye başladığımda
İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım (1) (2) (3) (4) (5) Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat / esnek olmak
Önemli değildir (1) (2) (3) (4) (5) Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissederim
Çok mutlu (1) (2) (3) (4) (5) Çok mutsuz
12. Beni ...
Bazı yakın arkadaşlarım / aile üyelerim cesaretlendirebilir (1) (2) (3) (4) (5)
Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim ...
Olduğuna çok inanırım (1) (2) (3) (4) (5) Konusunda emin değilim

14. Geleceğimin Olduğunu hissediyorum
Ümit verici (1) (2) (3) (4) (5) Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir
Zamanımı planlama (1) (2) (3) (4) (5) Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir
Kolayca yapabildiğim (1) (2) (3) (4) (5) Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir
Birbirinden bağımsız (1) (2) (3) (4) (5) Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımın arasındaki ilişkiler
Zayıftır (1) (2) (3) (4) (5) Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma
Çok fazla güvenmem (1) (2) (3) (4) (5) Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım
Belirsizdir (1) (2) (3) (4) (5) İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar
Günlük yaşamımda yoktur (1) (2) (3) (4) (5) Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak
Benim için zordur (1) (2) (3) (4) (5) Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem
Geleceğe pozitif bakar (1) (2) (3) (4) (5) Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında
Bana hemen haber verilir (1) (2) (3) (4) (5) Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken
Kolayca gülerim (1) (2) (3) (4) (5) Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır
Birbirlerini desteklemez biçimde (1) (2) (3) (4) (5) Birbirine bağlı biçimde
27. Destek alırım
Arkadaşımdan / aile üyelerinden (1) (2) (3) (4) (5) Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda Eğilimim vardır
Her şeyi umutsuzca gören (1) (2) (3) (4) (5) Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için
Zordur (1) (2) (3) (4) (5) Kolaydır

30. İhtiyacım olduğunda

Ban yardım edebilecek kimse yoktur (1) (2) (3) (4) (5) Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır

31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile)

Başa çıkmaya çalışırım (1) (2) (3) (4) (5) Sürekli bir endişe / kaygı kaynağıdır

32. Ailemde şunu severiz

İşleri bağımsız olarak yapmayı (1) (2) (3) (4) (5) İşleri hep beraber yapmayı

33. Yakın arkadaşlarım / aile üyeleri

Yeteneklerimi beğenir (1) (2) (3) (4) (5) Yeteneklerimi beğenmezler

Ek-5. Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği

Cevaplayacağınız ankette iki bölüm vardır (Bölüm A ve Bölüm B). İlk bölümde arkadaşlarınız ve tanıdıklarınızla ilgili sorular vardır. İkinci bölüm ise katılıp katılmadığınızı belirteceğiniz bir dizi cümleden oluşmaktadır. Doğru veya yanlış bir cevabı yoktur. Lütfen tüm soruları samimi bir şekilde cevaplayınız.

A BÖLÜMÜ

A bölümündeki soruları yanıtlarken hayatınızda en çok vakit geçirdiğiniz 4 yetişkini dikkate alınız. Bu kişilerin her birine zihninizde bir numara veriniz (1,2,3,4). Lütfen ilgili kişilerin ismini vermeyiniz. Ardından soruları bildiğiniz en iyi şekilde yanıtlayınız.

1 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz ?

%25'ten daha az %25-% 50 %50 %50-%75 %75-%100

1 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi ? Evet Hayır

1 numaralı kişinin suç kaydı var mı ? Evet Hayır

1 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi ? Evet Hayır

1 numaralı kişi sizi hiçbir suça karıştırdı mı ? Evet Hayır

2 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz ?

%25'ten daha az %25-% 50 %50 %50-%75 %75-%100

2 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi ? Evet Hayır

2 numaralı kişinin suç kaydı var mı ? Evet Hayır

2 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi ? Evet Hayır

2 numaralı kişi sizi hiçbir suça karıştırdı mı ? Evet Hayır

3 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz ?

%25'ten daha az %25-% 50 %50 %50-%75 %75-%100

3 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi ? () Evet () Hayır

3 numaralı kişinin suç kaydı var mı ? () Evet () Hayır

3 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi ? () Evet () Hayır

3 numaralı kişi sizi hiçbir suça karıştırdı mı ? () Evet () Hayır

4 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz ?

() %25'ten daha az () %25-% 50 () %50 () %50-%75 () %75-%100

4 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi ? () Evet () Hayır

4 numaralı kişinin suç kaydı var mı ? () Evet () Hayır

4 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi ? () Evet () Hayır

4 numaralı kişi sizi hiçbir suça karıştırdı mı ? () Evet () Hayır

B BÖLÜMÜ

	Katılıyorum	Katılmıyorum
1. Size hakaret eden birine vurmak kabul edilebilir bir durumdur.		
2. Hayatta kalmak için çalmak kabul edilebilir bir durumdur.		
3. Gelecekte muhtemelen suç işlemem.		
4. Yasalara karşı gelen insanlarla çok ortak yanım var.		
5. Bir çocuk tacizcisini dövmenin hiçbir yanlış tarafı yoktur.		
6. Kişi bunun adı çalmak olsa bile kendisine ödünç verileni geri vermeme hakkına sahiptir.		
7. Miktarı ne olursa olsun bulduğu para benimdir.		
8. Arkadaşlarımdan hiçbiri suç işlemedi.		

9.Bazen onurunuzu korumak için kavga etmek zorundasınızdır.		
10.Neyin doğru neyin yanlış olduğuna ben karar vermeliyim.		
11.Polise yalan söyleyebilirim.		
12.Suç işlemiş pek çok insan tanıyorum.		
13.Sizi çok kızdıran bir dayağı hak eder.		
14.Neyi hak ettiğime sadece ben karar vermeliyim.		
15.Bazı durumlarda polisten kaçmayı denerim.		
16.Çalmam ve çalana da hoş bakmam.		
17.Dayak yiyen insanlar genelde bunu hak etmiştir.		
18. Ne yaparsam yapayım bana herkes gibi davranılmalı.		
19.Bazı kişileri aldatabilirim.		
20.Suç işleyen arkadaşlarımın arasında her zaman kabul görürüm.		
21.Sizden bir şey çalşımsa birileriyle kavga etmek doğrudur.		
22.Parasızlıktan dolayı bir şeylere sahip olamamak yanlıştır.		
23.Kolaylıkla inandırıcı bir yalan söyleyebilirim.		
24.Arkadaşlarımın çoğunun sabıka kaydı yok.		
25.Sizi aşağılayan birine vurmak yanlış bir davranıştır.		
26.Aç birinin çalmaya hakkı vardır.		
27.Kurallar istediğimi yapmamı engellemez.		
28.Cezaevine girmiş arkadaşlarım var.		

29. Size ödünç verilen bir şeyi almak tam olarak çalmak sayılmaz.		
30. Arkadaşlarımın hiçbiri şimdiye kadar suç işlemek istemedi.		
31. Onur için kavga etmek yanlış değildir.		
32. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna sadece ben karar verebilirim.		
33. Paçayı kurtarabilecek olsam birilerini dolandırırım.		
34. Arkadaşlarımla birlikte suç işledim.		
35. Sizi kızdırdığı için dayak yiyen biri bundan şikayet etmemelidir.		
36. Hayatta neyi hak ettiğine kişinin kendisi karar vermelidir.		
37. İyi bir sebep için suç işlerim.		
38. Polisin / Jandarmanın yakından bildiği arkadaşlarım var.		
39. Kavga isteyen birini dövmenin hiçbir yanlış tarafı yoktur.		
40. Ne yaparsam yapayım, herkes gibi davranılmaya hakkım var.		
41. Bir daha yasalara karşı gelmeyeceğim.		
42. Sizi aldatan biriyle kavga etmek doğrudur.		
43. Parasızlık, istediklerinize sahip olmaktan sizi alıkoymamalı.		
44. Polisi aldatmak hoşuma gider.		

ÖZGEÇMİŞ

Adı – Soyadı: Melva Şenocak

Öğrenim Durumu

2014 – 2015 Başkent Üniversitesi – İngilizce Hazırlık

2015 – 2019 Lisans: Başkent Üniversitesi – Psikoloji bölümü

2022- devam ediyor Yüksek Lisans: İstanbul Topkapı Üniversitesi – Genel

Psikoloji

İş Deneyimi

2022 – devam ediyor: Psk. Melva Şenocak Danışmanlık Merkezi – Psikolog

Eğitimler / Sertifikalar

Bilişsel Davranışçı Terapi Uygulayıcı Sertifikası, 2021

Oyun Terapisi Uygulayıcı Sertifikası, 2021

Aile Danışmanı Sertifikası (M.E.B. onaylı), 2021

Attentioner Uygulayıcı Sertifikası, 2022

Çocuk- Ergen Ruh Sağlığı Okulu Sertifikası, 2022

SAS Metodu Uygulayıcı Sertifikası, 2022